

ఆం. ప్ర. ప్రభుత్వ ఎపిగ్రఫి ప్రచురణ సంఖ్య 9.

అశోకుని ఎఱ్ఱగుడి శిలాశాసనములు

రచయిత:

డాక్టరు రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యము, ఎం. ఏ., పి.హెచ్. డి.,
ఎఫ్. ఆర్. ఎ. ఎస్. (లండన్)
సూపరింటెండింగు ఆర్కయాలజిస్టు, ఆర్కయాలజికల్ సర్వేకాఖ,
భారత ప్రభుత్వము, న్యూ ఢిల్లీ.

సంపాదకులు:

డాక్టరు యన్. రామేశన్, ఎం. ఏ., పి.హెచ్. డి., ఐ. ఏ. యన్.,
ఎఫ్. ఆర్. ఎ. ఎస్. (లండన్)
పురావస్తుకాఖ డైరెక్టరు - రెవెన్యూబోర్డు మెంబరు.

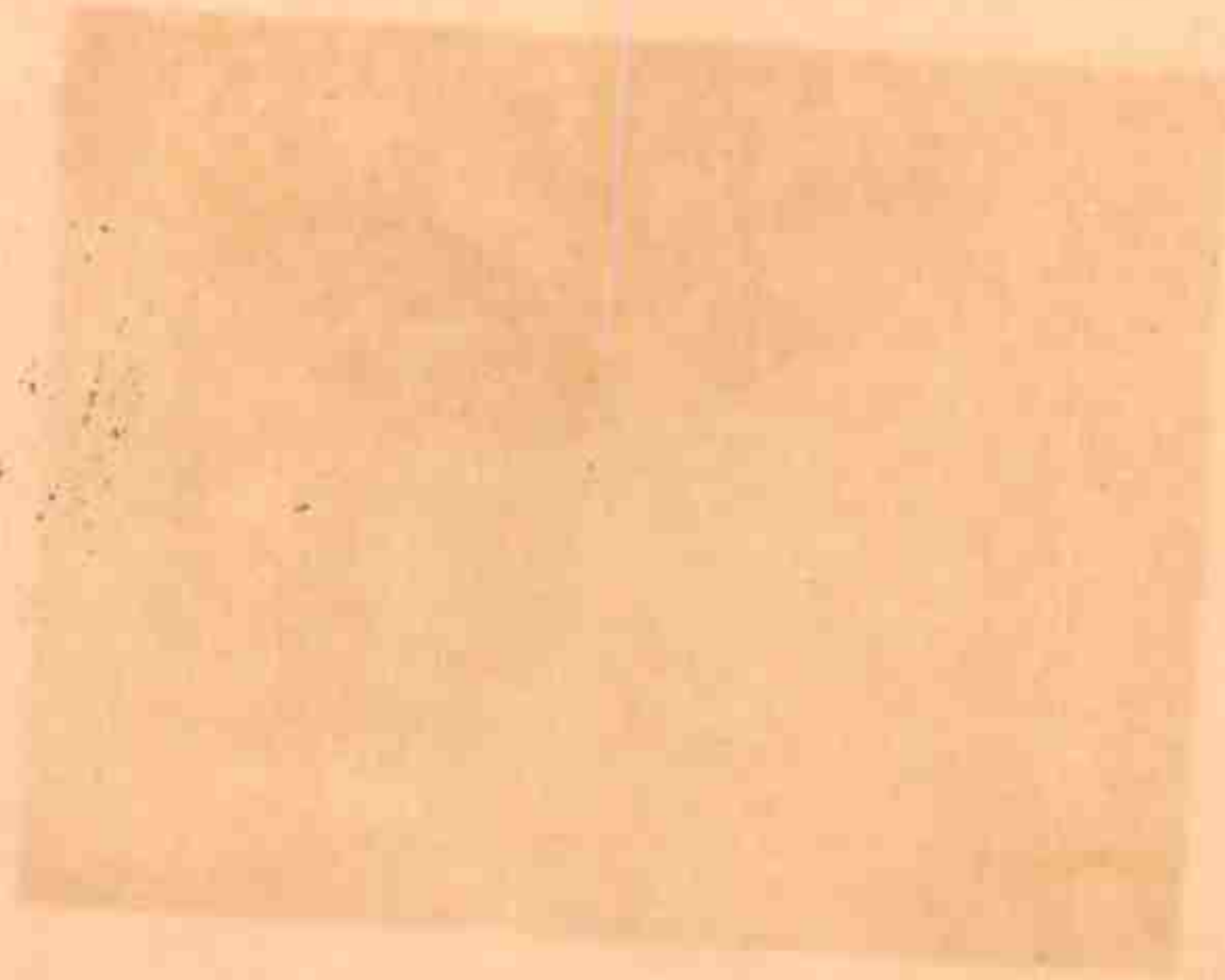
U17.70934
SUB

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పురావస్తుకాఖ ప్రచురణము
హైదరాబాదు,

1975.

50

Rs. 12/-

2

T
417-70934
SUB

విషయ సూచిక

1.	మొదటి లఘు శిలానుశాసనము	...	...	2
2.	రెండవ లఘు శిలానుశాసనము	...	...	4
3.	మొదటి శిలానుశాసనము	...	...	6
4.	రెండవ శిలానుశాసనము	...	...	8
5.	మూడవ శిలానుశాసనము	...	...	10
6.	ఆరవ శిలానుశాసనము	...	...	12
7.	పదునాల్గవ శిలానుశాసనము	...	...	14
8.	పదునొకొండవ శిలానుశాసనము	...	...	16
9.	ఐదవ శిలానుశాసనము	...	...	18
10.	సప్తమ శిలానుశాసనము	...	...	20
11.	నాల్గవ శిలానుశాసనము	...	...	22
12.	ఎనిమిదవ శిలానుశాసనము	...	...	24
13.	పదియవ శిలానుశాసనము	...	...	26
14.	పదమూడవ శిలానుశాసనము	...	...	28
15.	పంజెండవ శిలానుశాసనము	...	...	32
16.	తొమ్మిదవ శిలానుశాసనము	...	...	34
17.	అశోకుని ధర్మము	...	...	40

11

అశోకుని ఎర్రగుడి శాసనములు

— డాక్టరు రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యం, M.A., Ph.D.

ఎర్రగుడి గ్రామము కర్నూలుజిల్లా పత్తికొండ తాలూకాలో గుత్తి రైల్వే స్టేషనుకు వాయవ్యముగ సుమారు 8 మైళ్ల దూరమున గలదు. ఈ గ్రామమునకు పశ్చిమమున చిన్న రాతిగుట్ట కలదు. ఈ గుట్టకు 'పనుగకొండ' యని, 'నల్ల పనుగకొండ' యని పేర్లుకూడ కలవు. ఈ గుట్టలో ఆరు శిలలపైన శాసనములు చెక్కబడియున్నవి. ఈ శాసనములను తొలుదొల్త కనుగొన్న వ్యక్తి భూగర్భశాఖకు చెందిన ఎ. ఘోషు. ఇతడు 1928లో ఖనిజములను కనిపెట్టుటకై ఈ ప్రాంతములో పనిచేయ పంపబడినాడు. ఈ శిలలపైనున్న వ్రాతలను జూచి ఈ ఉద్యోగి నాటి పురాతత్వ శాఖ డైరెక్టరు జనరల్ హెచ్. హార్ గ్రీప్స్ గారికి తెలియబర్చగా నాతడు తన క్రింది ఉద్యోగియైన శ్రీ దయారాం సహాని గారిని ఈ శాసన పరిశోధనకై పంపిరి. సహానిగారు, నాటి శాసనపరిశోధన శాఖాధ్యక్షులైన శ్రీ హరప్రసాదశాస్త్రిగారితో ఎర్రగుడి దర్శించి 1929 ఫిబ్రవరిలో ఈ శాసనములకు ముద్రలను తీసిరి. వీరు పరిశోధించిన శాసనములలో అశోకుని శాసన వర్గమునకు చెందిన 4, 12 శాసనములు మాత్రము లేవు. తర్వాత తర్వాత శాసన పరిశోధన శాఖలో పనిచేసిన విశ్వనాథగారు వీటినిగూడ కనుగొని ముద్రలను తీసిరి. ఈ శాసనముల ప్రాముఖ్యతను గురించి నాటి పురాతత్వ శాఖ డైరెక్టరుగారు 1929 జూన్ 11 వ తేదీన పత్రికాప్రకటనకూడ చేసియున్నారు.

ఇట్లు అధికారులు ఈ శాసనమును పరిశోధించి పరిష్కరించి, ప్రచురించు ప్రయత్నములోనుండగనే, ఆంధ్ర చరిత్ర సంస్కృతి పరిశోధనే పరమావధిగ జీవించి, శాసన పరిశోధనలో తనకుతానే సాటియైన కీ. శే. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో చరిత్రశాఖకే వెలుగు తెచ్చిన డాక్టరు నేలటూరు వేంకట రమణయ్యగారు, కర్నూలుమీదుగ ఎర్రగుడిచేరి ఈ శాసన ముద్రలను రహస్యముగ తీసి 1929 సెప్టెంబరు 'భారతి' పత్రికలో ప్రచురించినారు.

ఈ శాసన పరిశోధకశాఖవారు తమ త్రైపాక్షిక పత్రిక "ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా"లో ప్రచురించవలెనని ఆ కార్యభారమును శ్రీ హరప్రసాదశాస్త్రిగారికి వదలి పెట్టిరి. కాని వారి ఉద్యోగవిరమణనాటికి వారి విమర్శక వ్యాసము పూర్తికాలేదు. వారి తర్వాత శ్రీ దయారాం సహానిగారు ఈ పనిని చేయబూనిరి గాని వారి అకాల మరణముతో ఈ శాసన ప్రచురణ ఆగిపోయినది. తర్వాత డాక్టరు ఎన్. పి. చక్రవర్తిగారు తాము స్వయముగ ఎర్రగుడి వెళ్లి శాసన ముద్రలను తీయించి శాసన మూలమును

చిత్తువ్రాసికొనివెళ్ళిరి. వారుకూడ ఈ కార్యమును పూర్తి చేయకనే కీర్తి శేషులైరి. వీరి సహాయముతో లభించిన ముద్రలతో శ్రీ బేణి మాధవ బారువాగారు తమ "అశోకుని శాసనముల"ను గ్రంథములో ఈ శాసన ప్రాశస్త్యమును గూర్చి వివరించిరి. ఈ శాసనమును పూర్తిగ శాసన పరిశోధక శాఖాధ్యక్షులుగ నుండిన శ్రీ డి. సి. సర్కారుగారు 1957-58 లో "ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా"లో ప్రచురించిరి.

ఈ శాసనమును తొలుదొల్ల పరిష్కరించిన శ్రీ దయారాం సహానిగారు శాసన శిలలకు A, B, C, D, E, F, అని పేరిడిరి. శాసనము చెక్కినరాళ్లు సరిగా మలచి, నునుపు తేల్చినందున అక్షరములు సులభముగ గుర్తించి చదువుట కష్టమైనది.

వీటిలో 'A' శిల సుమారు ఇరవై అడుగుల ఎత్తున కొండకొనపైన గలదు. దీని క్రిందిభాగము విరిగిపోయినది. ఈ శిల తూర్పుముఖమున 17 అడుగుల 6 అంగుళముల వెడల్పున అశోకుని ధర్మలిపులు I, II ను, చివర III వ ధర్మలిపి శాసనమును, వైగా కొంచెము పల్లముగనున్న భాగమున XIV వదియు కలవు. ఈ శాసనములను చెక్కునప్పుడు శాసనముల ఆద్యంతములను తెల్పుటకు చోటు వదలనందున శాసన మెచ్చట ఆరంభించునో, ఎచ్చట అంతమొందునో తెలిసికొనుటకూడ కష్టసాధ్యమైనదే. తక్కిన శాసనములుకూడ అటులనే ఒక తీరుతెన్ను లేకుండ చెక్కబడినవి. శాసనశిల 'F' మీదనున్న శాసనములు మాత్రము చక్కగనుండి చదువ వీలగుచున్నది.

శాసనలిపి :

ఎర్రగుడి శాసనములు బ్రాహ్మిలిపిలో వ్రాయబడినవి. దక్షిణదేశమున ముఖ్యముగ ఆంధ్రదేశమునందు నాడు వాడుకలోనున్న లిపి 'బ్రాహ్మి'యే. సాధారణముగ బ్రాహ్మిలిపిలో మలచిన శిలాశాసనములు ఎడమనుంచి కుడికి చదువుట ఆచారము. 'ఖరోష్ఠి' లిపిలోని శాసనములను కుడినుండి ఎడమకు చదువుట పరిపాటి. ఎర్రగుడి శాసనములలో 'F' శిలలమీద మలచిన 'బ్రాహ్మి' శాసనములు కొన్ని ఎడమనుంచి కుడికి, మరికొన్ని కుడినుంచి ఎడమకు వ్రాయబడియున్నవి. ఇంతేకాక, కొన్నిచోట్ల అక్షరములు, మాటలుకూడ ఉండవలసిన ప్రదేశములందుకాక, వేర్వేరుచోట్ల చెక్కబడియున్నవి. ఈ వ్రాత భేదములు ప్రాయశః 'ఖరోష్ఠి' లిపి వ్రాయుట కలవాటైన వ్రాయస గాండ్రకు ఈ శాసనమును మలచువనిని అప్పగించుటవలన కలిగియుండవచ్చునని లిపి శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

శాసనభాష ప్రాకృతము. 'F' శిలపైని శాసనభాష, తక్కిన రాళ్ళపైనున్న శాసనభాషకన్న వేరైయున్నందున. 'F' శిలాశాసనములు తక్కినవానికన్న ప్రాచీనములని, ఎర్రగుడియందు ప్రప్రథమమున మలచబడిన అశోకుని శిలాశాసనముల లిపియని లిపిశాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

అశోకుని శాసనములను సాధారణముగ గండశిలలపై వ్రాయించిన 'లఘు ధర్మలిపు' లనియు (Minor Rock Edicts) స్తంభముపై వ్రాయించిన శిలా స్తంభ ధర్మ లిపులు(శాసనములు) (Pillar Edicts) అనియు, 14 శిలాశాసన సమూహములుగ విభజించుట చరిత్రకారుల ఆచారము. 'లఘుధర్మలిపుల' (Minor Rock Edicts) భాష మాగధి. మాగధి భాషలో సంస్కృత 'ర' కారము 'ల' కారముగ మార్పుచెందును. ఎర్రగుడి యందలి లఘుధర్మలిపులలో మాత్రము ఈ మార్పు కానరాదు. ఈ విషయములో ఎర్రగుడికిని, గిర్నార్, పహాబాచ్ఛురి, మన్నేరా అను ప్రదేశములలోని అశోకుని శాసన భాషకును, సామ్యము కనబడుచున్నను, 'ణ' కు బదులు 'న', 'ష' కు బదులు 'స' వాడబడియున్నందున భాష మాగధి యని చెప్పవీలగుచున్నది. మైసూరు రాష్ట్రములో నున్న మాస్కి, సిద్ధాపుర, జతింగ రామేశ్వరమునందలి అశోకుని శిలాశాసనముల భాషయే ఎర్రగుడి శాసనములందు వాడబడినది.

ఇచటి 'పదునాల్గు ధర్మలిపుల' లోను, 'ర' కు బదులు 'ల' యే వాడబడినది. ఇందలి భాషకును, ఒరిస్సాయందలి ధౌళి, జౌగడ, కాల్పి శాసనభాషకును, చాలవరకు సారూప్యములున్నవి.

శాసనకర్త :

ఎర్రగుడి శాసనములు చాలవరకు రాజోద్యోగులైన 'రజ్జుకు' ల నుద్దేశించ బడినవి. ప్రాయశః ధర్మబోధలకై సువర్ణ గిరి నగరమునందున్న 'మహామాత్రుల' కంద చేసిన రాజ్యాజ్ఞలే ఈ శాసనములందు చెక్కబడినవి. శాసనోద్దిష్ట విషయము ధర్మాచరణ యందు రాజోద్యోగులేమేమి చేయవలయునో, ఏ ఏ విషయములం దప్రమత్తులై మెలగ వలెనో ఈ శాసనములం దుటంకింపబడినవి.

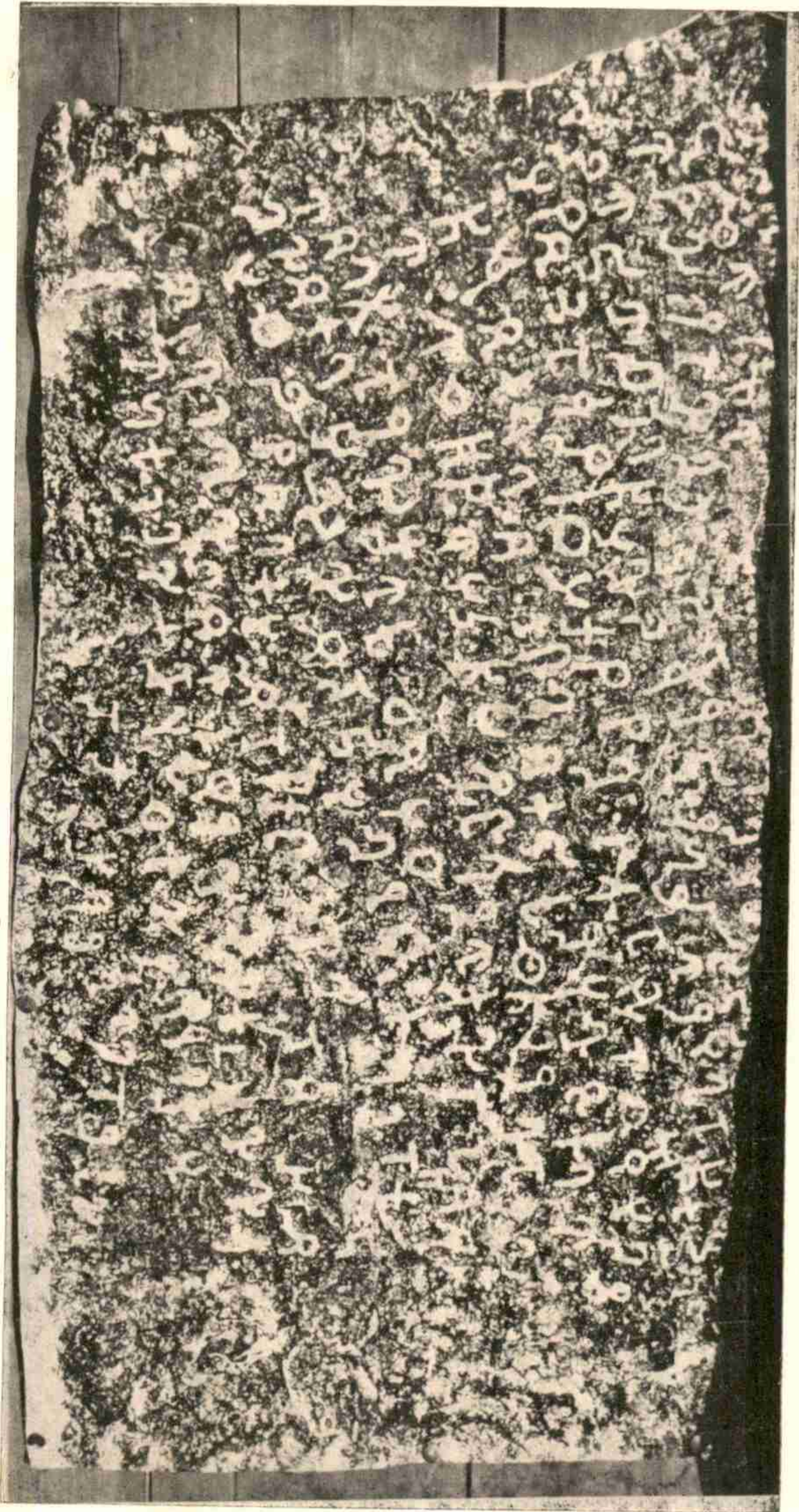
శాసనకర్త మగధ సామ్రాజ్యాధినేత, జంబూద్వీప చక్రవర్తియగు 'ప్రియదర్శి' యనురాజు. శాసనమందెచ్చటను ఈతని తలిదండ్రుల గురించిగాని, అన్నదమ్ముల గురించి గాని, భార్యలను గురించిగాని, ఇతర బంధువులను గూర్చిగాని ప్రస్తావింపబడలేదు. కాని మెగస్తనీసు వ్రాసిన "ఇండికా" వలనను, పురాణములు, కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రము, శైవ, బౌద్ధమత గ్రంథములవలనను మనకు ఈతని పూర్వచరిత్ర కొంత తెలియుచున్నది. మరియు, మైసూరు రాష్ట్రములోని మాస్కి శాసనమువలన ఈ 'ప్రియదర్శి' మౌర్య సామ్రాజ్య చక్రవర్తి అశోకుడని తెలియుచున్నది.

అశోకుని తండ్రి బిందుసారుడు. తాత, మౌర్యసామ్రాజ్య స్థాపకుడైన చంద్రగుప్తుడు. అశోకుడు తన శాసనములలో తనకు పూర్వము పాటలీపుత్రమునేలిన రాజన్యులను స్థూలముగ ప్రశంసించినాడు. కాని తన బంధువులను గూర్చి ఏమియు తెల్పియుండలేదు. ప్రాయశః దీనికి కారణము, ఆతని శాసనములన్నియు తనలో కలిగిన

భావోద్వేగమును తెలియబరచుటకును, ప్రజలలో ధర్మనిరతిని నెలకొల్పుటకు, అహింసా సిద్ధాంత ప్రచారమునకు, తానొనర్చు కార్యకలాపములను తెల్పుటకుద్దేశింపబడి యుండుట వలనేమో.

అశోకుని జీవిత విశేషములను, వైనుడివిన గ్రంథములవలననేగాక, ఆతని శాసనములు, పాలిగ్రంథములు, బుద్ధభోషుని 'సమంత పాసాదికా' వలనను తెలిసికొన వచ్చును. బుద్ధుని జీవితమున జ్ఞానోదయమొక ముఖ్యమైన ఘట్టమైనట్లు అశోకుని జీవితములో ఆతని 'అభిషేచనము' ఒక విశిష్టమైన ఘట్టము. ఇతని అభిషేచన కాలము స్థూలముగ శాసనాధారములవలనను, ప్రాచీన గాథల ఆధారములతోను నిర్ణయింప వీలగుచున్నది.

171

మొదటి లఘుశిలానుశాసనము. ('F' గండశిలపై చెక్కబడియున్నది.)

171

1

అశోకుని
ఎఱ్ఱగుడి శిలాశాసనములు

(శాసన పాఠములు : అనువాదములు)

మొదటి లఘు శిలాశాసనము
(ప్రాకృత మూలము)

('F' గండశిలపై చెక్కబడిన శిలాశాసనము)

1. (I)¹ దేవానాంపియే హేవాహ²(II) అధికాని³
2. యహకమ్ ఉపాసకే (III) నోతు భో ఏకం సంవచ్చరం పకా[ ]⁴తే
3. హుసం [ ] (IV) సాతిరేకే ఛుభో సవచ్చరేయం మయాసం ఘే ఉపయీ
4. [అ]⁴తే బాధంచమ్ పకంతె [ ] (V) ఇమినా చుకాలేనమి⁵సా[యె] మునిసా
5. రిదేవేహి తే దాని మిసిభూతా[ ] (VI) పకమస హి
- 6(a) ఇయం [7] (VII) మహాప్త⁸నేవ సకియ [ ] (VIII) ఖు
(b) ⁹ద కేనపి పక
- 7(a) మామినేన సకియే విపులస్వగె ఆరా
(b) ¹⁰ధీతవె[ ] (IX) ఎ (c)¹¹ తాయచ అధాయఇయం
8. [సా]వనె సావితె[ ] (X) అథాఖుదుక మహాలకా ఇమం పి[పా]క మేపూ అం
9. తాచమే జానెపు చిరథి తికా చ
10. ఇయంపకమె హొత విపులం పి చ వధసితా అపరథియాదియథియా[ ]
11. (XI) ఇయం చ సావనే సా
12. వాపితె వ్యూ¹²థేన 200 50 6 [ ]

1. సహని, చక్రవర్తి దీనిని అక్షరముగా చదివిరి.
2. సహని 'హేవంహ' అని, బారువా 'హేవంహ ఆ' (= హేవం అహ)
3. 'అధతియాని సంవత్సరాని' అనుమాటలు లుప్తము.
4. ఇచ్చటనుండి 16 అక్షరములు కుడినుండి ఎడమకు చదువవలెను.
5. ఇచ్చట అక్షరములు పంక్తికి ఎడముగా కొంచెము పైన వ్రాయబడినవి. ఇవి ఎడమ నుంచి కుడికి వ్రాయబడినవి.
6. అక్షరములు పై పంక్తికి క్రింద సరిగా లేవు.
7. ఇది సగము పంక్తి, కుడినుండి ఎడమకు వ్రాయబడినది.
8. ఇచ్చట 'నోహియం' అనుమాట లుప్తము.
9. ఈ 6 అక్షరములు 5 వ పంక్తి మొదట వ్రాయబడినవి.
10. ఈ అక్షరములు 6 వ పంక్తికి పైన వ్రాయబడినవి.
11. ఈ అక్షరములు 7 వ పంక్తిలో వ్రాయబడినవి.

మొదటి అఘు శిలానుశాసనము

అనువాదము

1. దేవానాంప్రియుడి విధముగా వాక్కుచెప్పెను.
2. ఇప్పటికి రెండున్నర వత్సరములకు వైగా గడచినవి నేను ఉపాసకుడనై.
3. నేను మొదటి సంవత్సరకాలము (బౌద్ధధర్మాచరణమునకుగాని, వ్యాప్తికికాని) తగిన పాటు పడలేదు.
4. నేను సంఘముతో ప్రమేయము కల్పించుకొని, బౌద్ధ ధర్మమును దీక్షతో పాటించి ఇప్పటికి సంవత్సరము వైగా అయినది.
5. నేటివరకు దేవతలతో కలియనివారుకూడ ఈ కాలములో దేవతలతో చేర గలిగిరి.
6. ఈ స్థితి నా బౌద్ధధర్మ ప్రచార ఫలితమే.
7. దైవత్వప్రాప్తి ధనికులకు మాత్రమేకాదు.
8. దరిద్రుడైనను చిత్తశుద్ధితో ధర్మమాచరించిన స్వర్గప్రాప్తి పొందవచ్చును.
9. ఈ కార్యము కొరకే నేనీ శాసనము చేసినది.
10. ధనికులు, బీదవారు కూడ ధర్మమాచరించి ప్రాచుర్యము కల్గించుటయం దా సక్తులైన నారాజ్యములోనేగాక ధర్మము పరరాజ్యములందుగూడ తెలిసి, ధర్మాచరణ యందాసక్తులైనవారు రెట్టింపగుదురు.
11. 256 దినముల పర్యటనానంతరము నేనీ సందేశమును ప్రకటించితిని.

రెండవ అఘు శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

- (I) ¹పా [వం] దేవానం ²దేవానం పియె ఆహా [१*] (II) యథాదే
13. ³వా [నం] పియె ఆహా తథా కటవియే [१*]
14. (III) ⁴రజూకె ఆనపేతవియే [१*]
15. (IV) ⁵సెదాని జానపద[ం] ⁶ ఆనా
- 16(a) పసయితి రథికాని చా [१*] (V) మాతాపితూసు⁷
(b) సుసు⁸
17. సితవియే [१] (VI) హేమేవ గరూసు సుసు సితవియే [१*] (VII) రాప్ (ప్రా) నెసు దయితవియే [१*] (VIII) సచెవతవియే [१*] (IX) ఇ
- 18(a) మధమ్మగునా పవతితవియా [१*] (X) హేవం తుంఫె ఆనపయాధ దేవా నం పియవచనెన [१] (XI) హే
(b) వం ఆనప
19. యాథహిథి యారోహణి కా[ర]నకాని యుగ్యాచరియాని బంభనాని చ తు[ం]ఫె [१] (XII) హేవం నివేసయా
- 20(a) థ అంతేవాసీని యారిసా పొరానా పకితి [१*] (XIII) ఇయం సుసుసుత పీయ [१] (XIV) అపచాయనాయవా ఆచరి
(b) య [స]
(c) స
(d) [హే]ం పవ [१]⁹
21. (XV) యథావాపున ఆచరియస నాతికాని యధార్హం నాతికాసుర్ప (ప్ర) వతితవియే [१*] (XVI) హేసాపి
22. [అం]తేవాసీ సుయధార్హం పవతితవియే యారిసా పొరానా పకితి [१*] (XVII) యధార్హం యథా ఇయం
23. సతిరో (రె) కెసియా హేవం తు[ం]ఫె ఆనయాధనివెస[యా]థా చ అంతే వాసీని [१*] (XVIII) హేవందె
24. వానంపియే ఆనపయతి [१*]

1. మిగిలియున్న 12వ పంక్తి 10వ పంక్తి క్రింద వ్రాయబడియున్నది.
2. ఈ పదము అనవసరముగ వ్రాయబడినది.
3. ఇది సగము పంక్తి, ఇందు 12 అక్షరములు కుడినుండి ఎడమకు చదువవలెను.
4. ఇదికూడ సగము పంక్తి, అరు అక్షరములు ఎడమనుండి కుడికి చదువవలెను.
5. ఈ సగము పంక్తి ఎడమనుండి కుడికి చదువవలెను.
6. "జానపద" : బారువా.
7. చక్రవర్తి "పితూంసు" అని చదివిరి.
8. ఈ అక్షరములు 18వ పంక్తి ముందు వ్రాయబడి యున్నవి.
9. ఈ అక్షరములను కుడినుండి ఎడమకు చదువవలెను.

రెండవ లఘు శిలానుశాసనము

అనువాదము

1. దేవానాం ప్రియుడీ విధముగ పల్కెను.
2. మీరు దేవానాం ప్రియుడు చెప్పిన విధముగనే నడచుకొనవలెను.
3. రజ్జుకులకు మీ రాజ్ఞు లివ్వవలెను.
4. వారు మీ ఆజ్ఞలను గ్రామసీమలలోని ప్రజలకును అధికారులైన రాష్ట్రీకులకును ఈ విధముగ తెలియజెప్పుదురు.
5. "ప్రతివారు తమ తల్లిదండ్రులకు అణగియుండవలెను.
6. ప్రతివారు పెద్దలను గౌరవించవలెను.
7. ప్రతివారును జీవులపై దయచూపవలెను.
8. ప్రతివారును సత్యమునే వచింపవలెను.
9. ప్రతివారును ధర్మమునే చాటవలెను.
10. 'దేవానం ప్రియుని మాటలుగ పై వాక్యములను మీరు చాటి శాశించవలెను".
11. ఈ విధముగ గజారోహకులు, బ్రాహ్మణులు, రథారూఢులు, గురువులైన వారు తమ శిష్యులకు తెలియజెప్పవలెను.
12. వారు శిష్యులకు ప్రాచీనాచారము ప్రకారమే బోధించవలెను.
13. ఈ ఆజ్ఞ నెల్లరు పాటింపవలెను.
14. గురువునకున్న గౌరవమిందే గలదు.
15. ఈ ఆజ్ఞల పరమావధిని గురువు తన తన బంధువులైన స్త్రీ పురుషులకు తెలుపవలెను.
16. ఈ ధమ్మమునే సరియైన విధముగ బంధువులలోను శిష్యులలోను అనూచానముగ వచ్చుపద్ధతినే చెప్పవలెను.
17. మీరు సూచించిన మార్గమువైననే శిష్యులలో ధర్మదీక్ష ప్రబలుట ఆధారపడి యుండును.
18. ఇది దేవానాం ప్రియుని ఆజ్ఞ.

శిలానుశాసనములు

మొదటి శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

('A' గండశిల తూర్పు ముఖము : ఎడమవైపు సగభాగము)

1. (I) ఇయం ధమ్మలిపి దేవానంపియేన పియదసిన లా[జి]న [లిఖా]పి[తా]
(II) [హిదనో] కించి [జీవె]
2. ఆలభితు పజోహితవియె [1*] (III) నోపిచ సమాజె కటవి[యె] [1*]
(IV) బహుకం[హి] దేవానంపియె సమాజ[సి]
3. దో[స]మ్ దఖతి[1*] (V) అభిపక[త]ఇయా సమాజాసాధు మతా దేవానం
[పియస]పియ[ద]సినె లాజినె [1*]
4. (IV) పులె మహానససి దేవానంపి[య]స పియదసినె లాజినె అనుదివసం
బహుని పానశత సహసాని [ఆల]
5. [భి] సు సూపాథాయె [1*] (VII) నె ఇదాని అ[దాఇయం] ధమ్మలిపి
లిఖతా తద తి[ం]ని [యెవపా]నాని ఆలభియంతి [దువెమ జాలా]
6. ఏకే[మ]గె[1*] (VIII) సేపి [మ] గె నోధువం[1*] (IX) [ఎ]తాని పి చు
తి[ం]ని పానాని పఛనో ఆలభి సంతి[1*]¹

1. ఈ అనుశాసనమునకు దీని తర్వాత దానికిని నడుమ చిన్న గీత గలదు.

మొదటి శిలాశాసనము

అనువాదము

1. ఈ ధమ్మశాసనము దేవానంప్రియుడు ప్రియదర్శియైన రాజాజ్ఞచే లిఖింపబడినది.
2. ఇచ్చట ఏ సజీవ ప్రాణిని బలి ఇవ్వకూడదు.
3. ఇచ్చట ఏ విధమైన వేడుక సమూహము కూడ నిషిద్ధము.
4. అట్టి సమావేశములవలన హానికల్గునని దేవానంప్రియుని అభిప్రాయము.
5. అయినను ఒక్కరకమైన సమావేశము మాత్రమే దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి మనస్సునకు మంచిదిగ తోచుచున్నది.
6. ఆహారముకొరకు ప్రియదర్శి దేవానంప్రియుని మహానసమందు వంటయింటిలో ప్రతిదినము వేలాది జంతువులు వధింపబడెడివి.
7. ఈ ధమ్మలిపి వ్రాయించునాటికి రాజప్రాసాదమున రోజుకు మూడు జీవులు - ఒక జంతువు రెండుపక్షులు - మాత్రమే మాంసాహారముకొరకు చంపబడెడివి.
8. ఈ జీవులు కూడ ప్రతిదినము వధింపబడుటలేదు.
9. ఇకనుండి ఇవికూడ చంపబడవు.

రెండవ శిలానుశాసనము
(ప్రకృత మూలము)

(ఇది మొదటిదాని క్రిందుగనే 'A' గండశిలపై వ్రాయబడియున్నది)

1. (I) సవతా విజితసి దేవానంపియస పియదసినె లాజినె ఎ చ అంతా అథా[చో]డ
పాండియా సాతీక[పుతె తంబవని అంతియో]
2. గె[నామయోన లాజా] ఎ చ అమ్మెతస[సామంత]అంతియోగస లాజినో
సవతా దేవానంపియ[ఆ]పియదసినె[లాజినెదు][వె] [చికిసా]
3. కటా మని[సా] చ పశు చికిసాచ[.] (II) ఒసధాని[చ మనిసో] ఏకా[చ]
పశు ఓవకా చ అత అతా నథి సవత [హోలాపితా చ లోపాపి]
4. తా చ[.]* (III) హెమెవ[మూలాని చ] ఫలాని[చ సవత] అత అత నథి[హో]
లాపి[తా]చ లోపాపితా చ [.] (IV) మగెసు లుఖాని లోపాపితాని ఉదు
పానాని చ
5. ఖా[నా]పితాని పతి భోగాయె పసుమనిసానాం[.]*

రెండవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శి రాజ్యములో నెల్లెడలను వారి సీమావధులావలి రాజ్యములైన చోడ, పాండ్య, సతీకపుత్ర, తామ్రపర్ణి రాజ్యములలోను, అటు లనె యవన రాజైన అంతియోకుని, అతని పొరుగు రాజులైనవారి రాజ్యముల లోను; రాజైన ప్రియదర్శి దేవానాంప్రియుడు మనుష్యులకు, పశువులకును రెండు విధములైన వైద్య సౌకర్యములు కల్పించెను.
2. మనుష్యులకు, పశువుల వైద్యమునకు, కావలసిన ఓషధులులేని ప్రదేశములందు వాటిని తెప్పించి, నాటించు ఏర్పాట్లు గావించెను.
3. అదేవిధముగ, ఫలములు, మూలికలులేని ప్రదేశములందు వాటిని తెప్పించి నాటించు ప్రయత్నములు చేసెను.
4. రహదారుల కిరు వైపుల మార్గాయాసమును పోగొట్టుటకై వృక్షములునాటించి, బావులు త్రవ్వించి, మనుష్యులకు, పశువులకు సుఖము చేకూర్చెను.

మూడవ శిలానుశాసనము

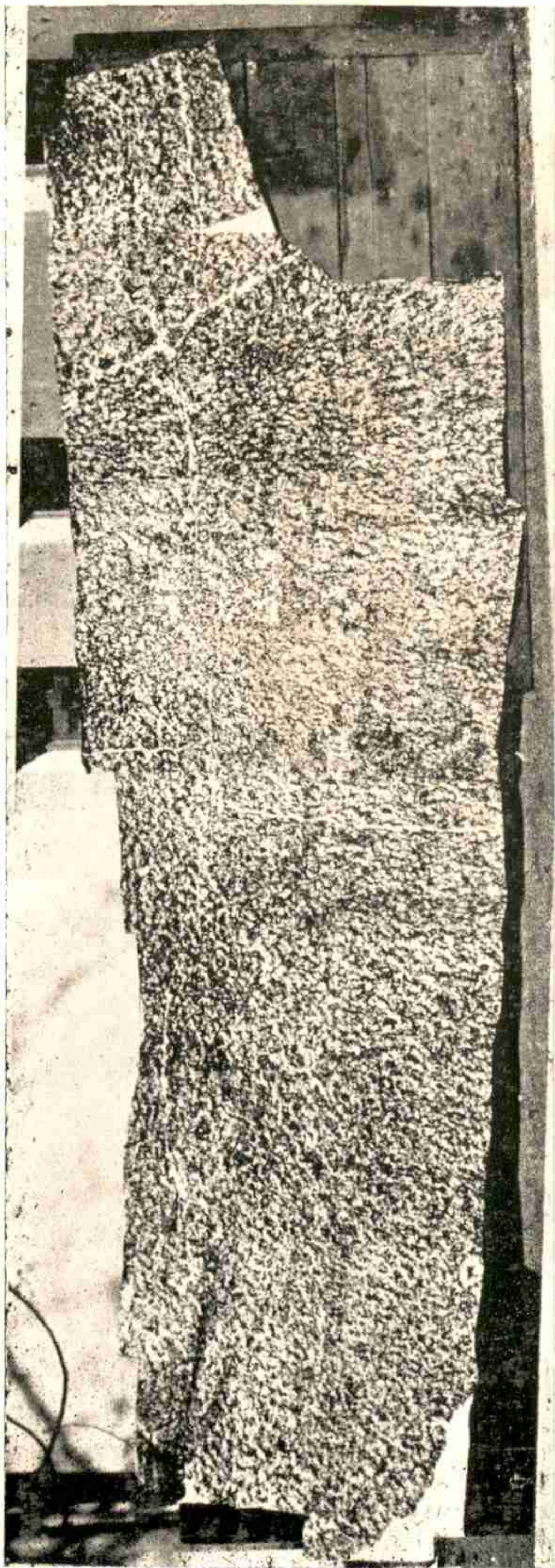
(ప్రాకృత మూలము)

('A' గండశిల తూర్పుముఖము కుడివైపు సగభాగము)

(ఇది మొదటి శిలానుశాసనమునకు కుడిభాగమున వ్రాయబడియున్నది.)

1. (I) [దెవానంపియై] పియ[దసి] లాజపౌవం ఆహో[॥*] (II) దువాదశ వసా
భిసితేన[మె] ఇయం ఆనవయతి
2. (III) [సవత] విజితే మమయుతా లాజూకె పాదెసికె [చ] పంచసు పంచసు చ
వాసెసు అనుసంయానం నిఖమంతు
3. యేతాయై అధాయ ఇ[మా]యై ధమ్మాను సథీయే అథా అంనాయైపి
కంమనె[॥*] (IV) సాధు మాతాపితు సిసుసా[॥*]
4. (V) మితసంఘత నాతికానం చ సమన బహ్మనానం చ సాధుదానె[॥*]
(VI) పానానం అనాలంభే సాధు [॥*] (VII) అపవియ యతా[అ]ప
భండత[ం]
5. సాధు[॥] (VIII) పలిసాపిచా గన్నసియుతాని అసపయిసంతి పౌతుతి చ
వియంజనతెచ[॥*]¹

1. ఈ పంక్తికడ చిన్నగీత ఆరవ అనుశాసనమును దీనినుండి వేరుచేయుటకుగాను చెక్కబడినది.

మూడవ, ఆరవ, పదునాల్గవ శిలానుశాసనములు. ('A' గండశిల తూర్పుముఖము కుడివైపు సగభాగమున [వాయుబడినవి].)

10 B

మూడవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. రాజు ప్రియదర్శి దేవానాంప్రియుడీరీతి పల్కెను.
2. రాజ్యాభిషిక్తుడనైన పన్నెండు వత్సరముల తర్వాత ఆజ్ఞల నిచ్చితిని.
3. నా రాజ్యమంతటను రాజోద్యోగులైన రజ్జుకులు, ప్రాదేశికులు ప్రతి అయిదు సంవత్సరముల కొకసారి తమ పాలిత ప్రాంతమంతయు ధర్మ ప్రచారణార్థము తిరుగవలయును.
4. మాతాపితరు లాజ్ఞానువర్తియైనవాడు కడు ధన్యుడు.
5. స్నేహితులకు, పరిచితులకు, బంధువులకు, శ్రమణులకు, బ్రాహ్మణులకు తన ధనమును దానమొనర్చుటవలన పుణ్యము కలుగును.
6. అహింసవలన లేక పశువధనిషేధమువలనకూడ పుణ్యము గల్గును.
7. విరివిగ వెచ్చించకుండుట, ఎక్కువగ సంపదను కూడ బెట్టకుండుటకూడ పుణ్య ప్రదమే.
8. మంత్రిమండలి, రాజోద్యోగులందరును నేను చెప్పిన వై నిబంధనలను మనో వాక్యాయకర్మల ఆచరించునట్లు ఆజ్ఞాపింపవలెను.

ఆరవ శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

(ఇదికూడ 'A' గండశిలవై తూర్పుముఖమున మూడవ అనుశాసనమునకు క్రిందుగా చెక్కబడియున్నది.)

1. (I) [దేవానంపియే] పియదసి లాజా హేవం ఆహా [॥*] (II) [అతికంతం అతలం] నోహూతపులువె సవం కాలం అథకంమె పతి వెదనా[వా] [॥*] (III) సె మమయా హేవంకలె [॥*] (IV) [సవం] కాలం
2. [అదమానసా ఓ] లోధనసి [గ భాగాలసి] [వ] చసి వినితసి యుయానసి సవతాపతి వెద[కా] అ [ధం] జ [నస] పతి [వె] దయంతుమె [॥*] (V) సవతా చ [జనస] అ [ధం]
3. [కఛామి హకం] [॥*] (VI) [యం] పి [చ కఛి ము] ఖతె ఆ[నప] యామి హకం దా[వ]కం వా సావకం వా [ఎ] వా మినా మహామాతేహి అతి యాయికె ఆలోపితె పోతీతాయె అథాయె
4. [వివాదె] నిరుతి [వ]సంతం పాలిసాయె[ఆనంతలి] యెనా[వ]టి వెదత వియమతె మె [సవతా] సవం కాలం [॥*] (VII) హేవం ఆనపయితె మమయా [॥*] (VIII) నధిహిమె తొసె ఉధానసి
5. అధ స [ం]తి[లనాయ చ] [॥*] (IX) కటవియ మతె[హి మె సవలోకహితె] [॥*] (X) [తస] చ మినయె సమూలె ఉధానె అ[ధ] సంతిలనా చ [॥*] (XI) నధిహి కమ్మతలె సవలోకహితెన [॥*] (XII) అంచకిఛి
6. వలకమామి హకంకితి భూతానం ఆననియె యెహం హి దె చ కానిసుఖాపయామి పలతా చ స్వగం [ఆ] లాధయతు [॥*] (XIII) సె ఎతాయె¹ ఇయంధ [మ్మలిపి] [లె] ఖతా చిలతితిక పోతు
7. తథా చ మె పుత-నతాలె వలకమ్మంతు సవలోక హితాయె [॥*] (XIV) దుకలె చు భో ఇయం అమ్మ [తా] అగెనావల కమ్మెనా [॥*]

1. 'అథాయె' అనుమాట లుప్తమైనది.

ఆరవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. రాజు ప్రియదర్శి దేవానాం ప్రియుడీ విధముగ వల్కెను.
2. ఇతఃపూర్వము రాజకార్యములను చేయుట, రాజునకు ఆయా విషయములు ఎల్ల వేళలందు తెల్పుట ఉండెడిదికాదు.
3. అందులకై నేనీ నిబంధనము చేయుచున్నాను.
4. ఇకమీదట నేను భోజనముచేయునప్పుడు, అంతఃపురమందున్నను, శయ్యా గృహమునందున్నను, వాహ్యోళికి వెళ్ళినప్పుడును, వాహనములలో పయనించు నప్పుడును, జైత్ర యాత్రలోనున్నప్పుడు కూడ ఈ యా వేళయను నియమము లేక ప్రజలయొక్క అవసరములను దూతలు నాకు వినిపింపవలయును.
5. నేను ప్రజల కార్యములను అన్నివేళల అన్ని ప్రదేశములందు చూచుచున్నాను.
6. నేను స్వముఖతః ఏ దానముగాని ఆజ్ఞలనుగాని చేసినప్పుడు, మహామాత్రులు అత్యవసర కార్యములను చక్క బెట్టవలసినప్పుడు, ఆ కార్యచరణలో మంత్రి మండలిలో భేదాభిప్రాయము లేర్పడినప్పుడు, ఆయా విషయములను వెంటనే (నేనెచటనున్నను, ఎట్టి పరిస్థితిలోనున్నను) నాకు నివేదించవలెను.
7. ఇది నా ఆజ్ఞ.
8. రాజకార్యముల నిర్వహణలో నేనెప్పుడూ ఉదాసీనత వహించలేదు.
9. సర్వమానవుల సంక్షేమమే నా విధి.
10. దీనికి దీక్షతో సత్వర కార్యనిర్వహణ మత్యవసరము.
11. మానవ సంక్షేమముకన్న మించిన విధి నాకింకొకటి లేదు.
12. నా ప్రయత్నములన్నియు, సర్వజీవరాసులకు సుఖమొనగూర్చి తద్వారా వారి కిహపరములను కూర్చి నా ఋణము తీర్చ ప్రయత్నించుచున్నాను.
13. ఆ ఆశయముతోనే నేను శిలలపై ఈ ధమ్మలిపులను చెక్కించుచున్నాను. అనుశాసనములు ఆచంద్రార్కము స్థిరముగ నుండి మద్వంశజులైన నా కుమారులను, మనుమలను ప్రజాశ్రేయస్సునకై పాటుపడునట్లు ఉత్తేజపరుప గలవని నా నమ్మిక.
14. ఈ ఆశయసిద్ధి కష్టతరమైనది.

పదునాల్గవ శిలానుశాసనము

(ప్రకృతమూలము)

(‘A’ గండశిల తూర్పుముఖమున పైభాగములో కుడివైపు కోణమున
చెక్కబడియున్నది.)

1. (I) ఇయం ధమ్మలిపి దెవానంపియెన పియదసినా లాజినా
2. లి(ఖా)పితా[,*] (II) [అథియేవ సం[ఖ]తెన అథిమఱ్ఱిమెన అథి విథ
3. [తెన] [,*] (III) నోహి సవతా స[వె]ఘ[టి]తె చ [,*] (IV) మహాల
కేహి విజితె బహు చ
4. లిఖతె లిఖాపయిసామి ఛెవనికాయం [,*] (V) అథి చు పౌత పున పున ల
5. [పితె తస తస] అతస మాధు లియాయె యెన[జ]తె[నె]తథా
6. [పటిప జెయా] [,*] (VI) [సెసియ అతకి] ఛి అసమతి లిఖతె
7. దెసం వా సం[ఖా] సంఖాయాయా కాలనం వ ఆలోచయితు
8. లిపిక [లాపలా] ధెన వా తి [,*]

పదునాల్గవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. ధర్మమునకు సంబంధించిన ఈ లిపి ప్రియదర్శి దేవానాంప్రియునిచే వ్రాయింపబడినది.
2. సాధారణముగ ధర్మసూత్రము వ్రాయునప్పుడు సూత్రములు సంక్షిప్తముగను మధ్యరకముగను విపులముగను వ్రాయుటకలదు.
3. కాని సూత్రములన్నియు ఒక్కచో వ్రాయబడలేదు.
4. నా రాజ్యము విశాలమైనది. చాల ప్రదేశములలో ధర్మసూత్రములు వ్రాయబడినవి. అయినను పలుచోట్ల నేను ఈ ధర్మసూత్రములను వ్రాయింపదలచితిని.
5. కొన్ని విషయములు ఇంపై ప్రజల ఆచరణార్థము తరచుగ చెప్పబడినవి.
6. ఆయా ప్రదేశముల కనవసరమని తోచినప్పుడును, సంక్షిప్తముచేయు ప్రయత్నము నందునను, లేఖకుని పొరపాట్లవల్లను ధర్మసూత్రములలో కొన్ని అసమగ్రముగ లిఖింపబడినవి.

[శిలానుశాసనములు 11, 5, 7; 'A-1' ('A' గండశిల
ఉత్తరపుముఖము) పై చెక్కబడియున్నవి]

పదునొకొండవ శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

1. (I) దెవాన[ం]పియె హెవం ఆహా [*] (II) నధి యెదిసె దానె అదిసె ధమ్మ
దానె ధమ్మసంఘవె
2. ధమ్మ సవిభాగె ధమ్మసంబధె [*] (III) త [సి] యెస దాస ధ [టక] సిసమ్మా
పటిపతి మాతాపితు సుసూస
3. మిత సం[ధు]త నాటికానం సమన బహ్మనాన[ం]దా [నె] పానానం అనా
లంధె [*] (IV) యెస వతవియె పితినాపి
4. [పు] తెన పి భా[తి]నాపి సువామికె [న]పి మితసంఘతెన పి ఆపటి వెసియెనా
[పి] ఇయంసాధు ఇయంకటవియె[*]
5. (V) సెతెనతథ కలంతు హిదలోకె చ కం ఆల[ధెహో]తిపాలత చ అనంతం
పునం పసవతితేన ధమ్మదా
6. నెనా [*]

పదునొకొండవ శిలానుశాసనము. ('A' గండశిల ఉత్తరముఖముపై చెక్కబడియున్నది.)

16 B

పదునొకొండవ శిలానుశాసనము

అనువాదము

1. దేహానాంప్రియుక్తి విధముగ చెప్పెను.
2. ధర్మమునకు మించిన దానములేదు. ధర్మముద్వారా ఏర్పడిన సంయోగమును, ధర్మాధర్మ విచక్షణ, ధర్మమువలన నేర్పడిన బంధుత్వమునకు మించినవి లేవు.
3. సేవకులను, బానిసలను కరుణతో చూచుట, మాతాపితృలకు శుశ్రూషచేయుట, బంధువులకు, స్నేహితులకు, బ్రాహ్మణులకు, శ్రమణులకు దానములు చేయుటయే ధర్మము.
4. ఈ ధర్మమాచరించువానికి తండ్రిగాని, కొడుకుగాని, అన్నగాని, స్వామిగాని, ఇరుగుపొరుగువారుగాని, అతడు చేయునది పుణ్యమని, చేయదగినదనియు చెప్పవలెను.
5. ఈ కార్యచరణములవలన ఆనందమును ఇహలోక సౌఖ్యమునుపొంది పుణ్యాత్ములై ధర్మదానముతో పరలోక సౌఖ్యమునుగూడ పొందుదురు.

ఐదవ శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

('A-1' గండశిల మధ్యభాగమున చెక్కబడినది)

1. (I) దేవానంపియే పియదసి లాజా హేవం ఆ [హో] [*] (II) కయానెదు కలె[*] (III) ఎ ఆదికాలె కయానన నెదు కలంకలెతి[*] (IV) నె మమయా బహుకయానెకలె[*] (V) [త] మమపు[త] న తాలె[వలంచతెహిఆప]తియెమె
2. ఆవకపం తధా అనువతినంతి నె సుకటం కచ్చంతి [*] (VI) యె చుహేతా దేశంపి[హో] పయిసంతి నెదుకటం కచ్చతి [*] (VII) పాపెహి నామ సు పదాలయె[*] (VIII) నె అతకంటం అంతలం నొహుతపు[లు] వె[ధ]మ్మ [మహోమ]తా [నామ] [*]
3. (IX) నె తెదస వసాఖిసితెన మమయ ధమ్మ మహోమాతా నామకట [*] (X) తె సవ పాసం దెసు వియాపటా ధమ్మాథిథానాయె చ ధమ్మవథియా హిత[సుఖా] యె చ ధమ్మయుతస యో[న] కంబొఛ గం[ధా]లా[న]ం లతీకపె
4. తినికనం[యె]వాపి అంనె అపలంతా [*] (XI) భటాం అయేసు బంభనిభియెసు అనాథే సు పుథేసు హితసుఖాయె ధ[మ్మ]యుతానం అపలిబొధాయె వియా పటతె[*] (XII) బంధన బధ సపటి విధానాయె
5. అపలిబొధాయె మెఖయె చ ఇయం అనుబంధ పజ[వ] [తి] వాకటాఖి కాలెతి వా మ [హో] లకెతి వావియాప[టా]తె [*] (XIII) హిదా బాహిలెసు చ నగలెసు సవెసు[చ] ఒలోధనెసు భాటీనం[పి చమె భగినినం చ]
6. యెవాపి అంనె[నా]తికె సవత నియాపత[*] (XIV) యె ఇయం ధమ్మనిసి తెతివాధమ్మ అధిథానె తి వా దానసయుతె[తి]వా సవత విజితాసి మమధమ్మ యుతసి వియాపతా తెధమ్మమ[హో] మా[తా] [*] (XV) యెతాయె అ[థాయ]
7. ఇయం ధమ్మలిపి లిఖతాచిలఠితిక హోతు తధా చ మె పజా అనువతతూతి [*]

ఐదవ శిలానుశాసనము

అనువాదము

1. దేవానంపియ ప్రియదర్శి మరియు నిట్లు వివరించెను.
2. ఇతరుల కెల్లప్పుడు మంచిచేయుట కష్టము.
3. పరోపకార కార్యము లారంభించి చేయువారు కష్టసాధ్యమైనను దాని యందు కృతకృత్యులౌదురు.
4. నావలన ఎన్నియో సత్కార్యములు చేయబడినవి.
5. నా తర్వాత నా కుమారులు, మనుమలు, వారి సంతతి కల్పాంతమువరకు కూడా నా మార్గమునే అనుసరించునో వారి పుణ్య మభివృద్ధిచెందును.
6. అట్లుగాక ఇందుకు భిన్నముగ ప్రవర్తించినచో పాపమును పొందుదురు.
7. పాపకార్యములొనరించుట బహు సులభము.
8. ఇతః పూర్వము ఎచ్చటను ధర్మమహామాత్రులనబడు రాజోద్యోగులు లేరు.
9. అందుకొరకే నా అభిషేకానంతరము వదమూడు సంవత్సరముల తర్వాత ధర్మ మహామాత్రులను ఉద్యోగులను నేనే నియమించితిని.
10. ఈ ఉద్యోగుల ముఖ్యవిధి వివిధ మతానుయాయులలో ధర్మ ప్రబోధము, ధర్మ నిర్వహణ, ధర్మ చింతన, కుల సంరక్షణాదులు నా రాజ్యములోనే గాక పొరుగుననున్న యవన, కాంభోజ, గంధార రాజ్యములలో నివసించు రాష్ట్రిక, వైత్రాణికాది జనులలోకూడ తమ విధులను నిర్వర్తించవలెనని నా ఆదేశము.
11. వీరు రాజోద్యోగులు, ఆర్యులు, బ్రాహ్మణులు, పాలకులు మొదలగువారి యోగ షేమములు చూచుటెగాక, దీనులు, అనాధులు, వృద్ధులైన ధర్మా ధర్మ నిర్ణయము చేయువారి శాధలనుకూడ నివారింప పాటుబడెదరు.
12. వీరు శిక్షల ననుభవించు ఖైదీల సంసారములకు వలయు ధనమును పంచి పెట్టుట ఇతరుల ప్రోద్బలము వలన నేరములను చేసి శిక్షననుభవించువారికి విముక్తి గల్గించుట, వయోవృద్ధులకు వలయు సహాయముకూడ చేయు చుండుట మొదలగు పనులను చేయవలయును.
13. ఈ ఉద్యోగులు నా రాజధాని (పాటలీపుత్రము)లోను, నా తోబుట్టువుల, బంధువుల గృహములలోను కూడ ఈ విధులు నిర్వహింతురు.
14. ఈ ధర్మమహామాత్రులు నా సువిశాల రాజ్యములోనెల్లడల ధర్మనిరతుల స్థితి గతులను విచారించెదరు. ధర్మచింతన, ధర్మనిష్ఠ, దాతృత్వాది గుణము లను ప్రజలలో గుర్తించుట వీరి విధులలో నొకటి.
15. ఈ ధర్మానుశాసనము ఆచంద్రార్కముగ నుండగలదని, నా సంతతివారు నా కోరికల మేరకు నడచుకొనగల్గుటకై నేను వీనిని రాతిమీద చెక్కించితిని.

సప్తమ శిలానుశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

(గండశిల వైభాగమున కుడిచివర చెక్కబడినది)

1. (I) దెవానంపియై పియదశి లాజ సవత ఇచ్చతి
2. సవె పాసంద వసెయు [I*] (II) సవెహితె సయమం భావసుధిచ
3. ఇచ్చంతి [I*] (III) జనెచు ఉచ్చా ఉచ్చ ఛందె ఉచ్చమంగలె [I*] (IV)
తెసవం ఎక దేశం.
4. పి కచ్చంతి [I*] (V) విపులె పి చు దానె అసనధి సయమె భావసుధి కిటనట చ
5. దిధ భతితా చ నీచ బాధం [I*]

సప్తమ శిలానుశాసనము

అనువాదము

1. రాజు దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శి సర్వమతానుయాయులు తన రాజ్యములో సుఖముగ జీవించవలెనని కోరుచున్నాడు.
2. వారు కూడ శమ దమాదులు గల్గి భావశుద్ధిని కోరెడువారె.
3. కాని ప్రజలలో తరతమ భేదములుండును.
4. కొందరు తమ విధులను పూర్తిగ నిర్వర్తించెదరు ; కొందరు అనంపూర్తిగ నిర్వహించెదరు ; మరికొందరు మధ్యలోనే పరిత్యజించెదరు.
5. ఎంతటివారైనను ఇంద్రియ నిగ్రహము, భావశుద్ధి, భక్తితత్పరత, లేక చేసిన కార్యములు నిష్ఫలము లగును.

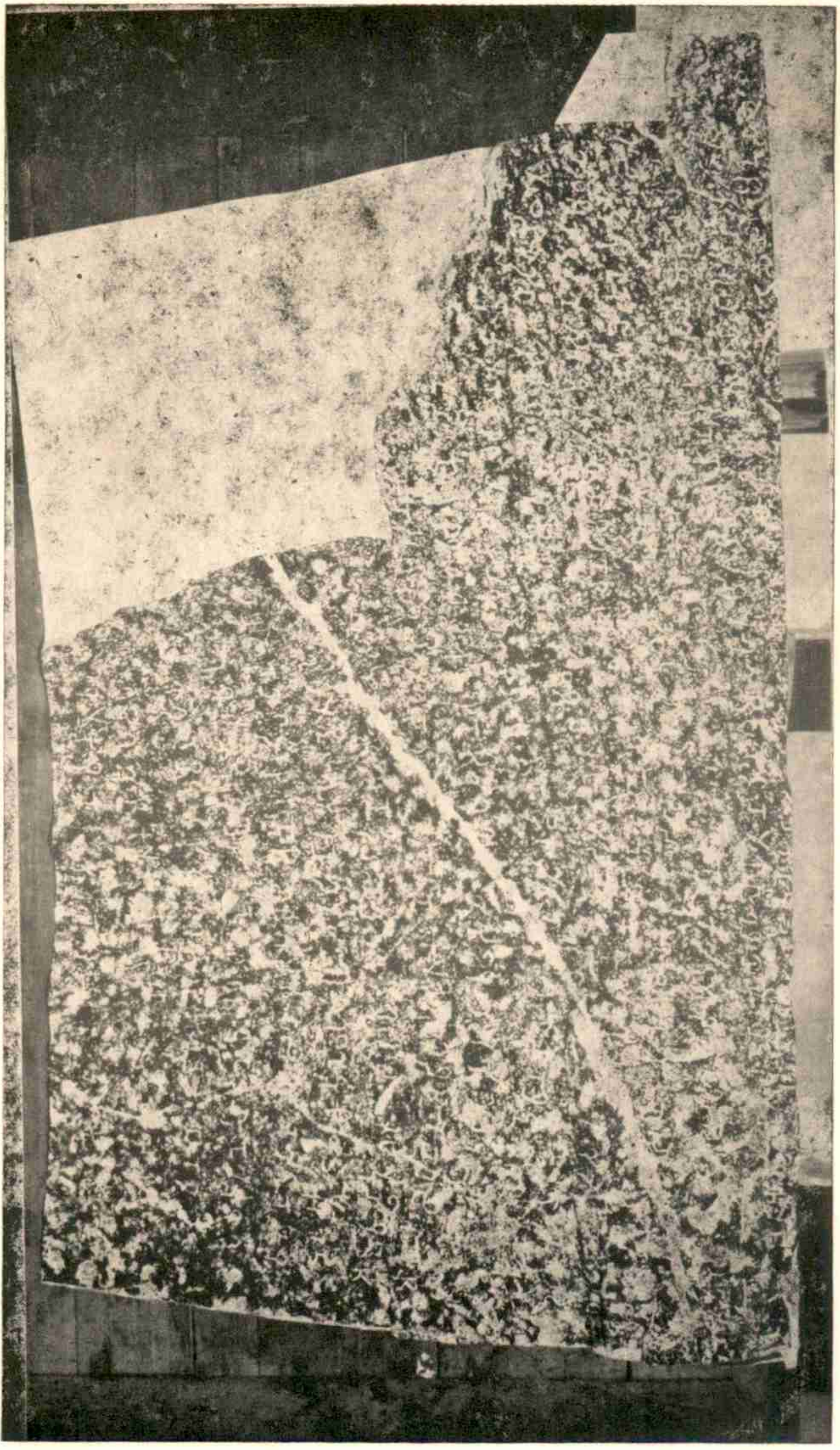
(‘B’ గండశిలపై కుడిభాగమున చెక్కబడియున్నది.)

నాల్గవ శిలాశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

1. (I) [అతి]కం[తం] అ [ం]తలం బహుని [వసస] తాని వధితేవా
2. [పానాలంభె] విహిసా చ భూతానం నాతినం [అ] సంపతి పతి
3. సమన బంధనానం అ [సంపతిపతి] [1*] (II) సె [అజ] దేవానంపియస
4. పియదసినె లాజినె ధమ్మచలనేన భలిఘోషె అహోధమ్మ ఘోషె [1*]
5. (III) విమాన దసనాచ హథిని అగికంధాని అంనాని చదివియాని లూపాని
6. దసయిత్వా జనస ఆదిసె బహుహి వసస తెహినోహుత పూఱ్యేతాదిసె
7. అజావధితె దేవానంపియస పియదసినె లాజినె ధమ్మ అను సధియా
8. అనాలంభె పానానం అవి [హి] సా భూతానం నాతినం [సంపతి] పతి సమన బంధనానం
9. సంపతిపతి మాతాపితు సుసూసాపుధ సుసూసా [1*] (IV) ఎస అంనెచ బహు విధె ధమ్మ చలనె వధితె
10. వధయిసతి యెన చ దేవానం పియ పియదసి లాజ ఇమం ధమ్మ చలనం [1*] (V) పుతా [చకం] న తలెచ [పా] నాతికాచ
11. దేవానం పియస పియదసినె లాజినె వధ ఇసంతి ఎవ ధమ్మచలనం [ఇమం] ఆవ [కవం] ధమ్మసి సీలసి చ చిత్తితు
12. ధమ్మం అనుసాసిసంతి [1*] (VI) ఎసహి సెఘ కమ్మం ధమ్మానుసాసన [1*] (VII) ధమ్మ చలనేపి చనోహోతి అసీలస [1*] (VIII) సె ఇమస అధస
13. వధి అహిని చ సాఘ [1*] (IX) ఏతాయె ఇయం లిఖతె ఇమస అధస వధియు జంతు హీనిచ మా ఆలోచ ఇసయిసు [1*] (X) దువాదస వసా
14. భిసితెన దేవానం పియెన పియదసిన లాజిన ఇయం లిఖతె [1*].

22A

నాల్గవ, ఎనిమిదవ, పదవ శిలానుశాసనములు. ('B' గండశిల పై కుడిభాగమున చెక్కబడియున్నవి.)

22B

నాల్గవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. ఇంతకు పూర్వము వందలాది సంవత్సరములనుండి మారణహోమములు, జంతు హింస, బంధువుల, శ్రమణుల, బ్రాహ్మణుల నిరాదరణ ఎక్కువగా యుండెడిది.
2. ఇప్పుడు దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి ధర్మానుష్ఠాన ఫలితముగ భేరిఘోషలు ధర్మఘోషలుగ మారినవి.
3. బలులు, ప్రాణిహింసలు తగ్గిపోయి, పెద్దలయెడ, వృద్ధులయెడ శ్రమణులు, బ్రాహ్మణులు, తల్లిదండ్రులయెడ భక్తిశ్రద్ధలు ప్రియదర్శి ధర్మానుష్ఠానముల వలన తత్పూర్వము వందలాది సంవత్సరముల దైవరథ, గజ, అగ్ని, స్కండాది దైవ చిహ్న దర్శనములకన్న మెండుగ వృద్ధిచెందినది.
4. రాజు ప్రియదర్శి ధర్మాచరణములవలన ప్రజలలో ధర్మానురక్తి ప్రబలి ధర్మ వృద్ధిచెందుచున్నది.
5. రాజు ప్రియదర్శి పుత్రులు, పౌత్రులు, ధర్మానురక్తులై ఆకల్పాంతము ధర్మాచరణము చేయుచు ప్రజలకు ధర్మబోధ చేయుదురుగాక.
6. ధర్మబోధను మించిన స్వధర్మము మరియొకటి లేదు.
7. సత్యీలురు కానివారికి ధర్మాచరణ, బోధ సులభములుగావు.
8. కాన ధర్మ విషయమున నది వృద్ధియగుటకు మాత్రమే కాక, ఊణింపకుండుటకు కూడ పాటుపడవలెను.
9. ఈ శాసనము ద్వివిధాశయములకై వ్రాయించబడినది. (1) ధర్మాచరణము (2) ధర్మగ్లాని నిరోధము.
10. ఈ శాసనము దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి అభిషేచనమై 12 సంవత్సరముల తర్వాత వేయించబడినది.

ఎనిమిదవ శిలాశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

('B' గండశిల మధ్యమందు చెక్కబడియున్నది)

1. (I) అతికంతం అంతలం దెవానంపియా విహాలయాతం నామనిఖమిసు [1*] (II)
పాతమిగవియా అంనాని చ పాదిసాని ఆభిలమని
2. [హూసు] [1*] (III) సె దెవానంపియె పియదసి లాజ దసవసాభిసితే సంతం
నిఖమిధ [సంబొధి] [1*] (IV) తెన త ధమ్మయాతా [1*] (V) పాత ఇయం
హొతి
3. సమన బంహనానం దసనె దానె చ వుధానం దసనె హిలంన పతివిధానె చ జాన
పదస జనసదసనె ధమ్మానసధి
4. ధమ్మపలిపుచ్చ తదోపయా [1*] (VI) ఎషభూయెలతిహొతి దెవానంపియస
పియదసినె లాజినె [1*] (VIII) భాగె అంనె [1*]

ఎనిమిదవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. ఇతఃపూర్వము దేవానంప్రియ బిరుదాంకితులైన రాజులెల్లరు విహారయాత్రలకే వెళ్లడివారు.
2. ఆ యాత్రలలో వారు ఎక్కువగ మృగయా వినోదులగువారు.
3. ఇప్పుడు ప్రీయదర్శి దేవానంప్రియుడు తన అభిషేచనానంతరము పది సంవత్సరములకు సంబోధిని దర్శించెను.
4. తదాది ఈ ధర్మయాత్ర లారంభమైనవి.
5. ఈ ధర్మయాత్రలో శ్రమణబ్రాహ్మణుల దర్శనము వారికి దానాదు లొసంగుట, వృద్ధులగు వారికి ధనసహాయము చేయుట, పల్లెప్రాంతముల జానపదులను కలిసికొని వారితో ధర్మచర్చ జరిపి ధర్మనిరతులచేయ ప్రయత్నించుట ముఖ్యకార్యములు.
6. ఈ కార్యచరణము ప్రీయదర్శిరాజుకు ఎక్కువ సంతోషము.
7. తదితరములన్నియు ఆతనికి సంమోదకరములు కావు.

పదియవ శిలానుశాసనము

('B' గండశిల క్రింది భాగమున చెక్కబడినది)

1. (I) దెవానంపియై పియదసి లాజ యసో వా కితి వా నొ మహత్తవహం మనతి
అనంత తదాతాయై ఆయతి యా చ జనె ధమ్మసుసూసం
2. సుసుసతు మె ధంమయుతం చ అనువిధియతు [తి] [1*] (II) ఏతాకాయై
దెవానంపియై పియదసి లాజ యసో వా కితి వా ఇచ్చతి [1*]
3. (III) యం చు కిచ్చి పలకంతి దెవానంపియై పియదసి లాజ సవంతం పలతికా
[యెవా] కీతి సకలె అప పలిసవె సియాతి
4. తి [1*] (IV) ఎస చు పలిసవె ఎ అపునె [1*] (V) దుకలె [చు భో] ఎస
ఖుదకెన వగెనా ఉసతెన వ అనంత అగెన పలకమెనా
5. సవం పలతిజితు [1*] (VI) హెత చు భో ఉసతెన ఎవదుకలె [1*]

పదియవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. రాజు దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి తన ప్రజలు కవిష్యద్వర్తమానములలో ధర్మ బద్ధులై, తాను బోధించిన ధర్మములను తప్పక ఆచరించుటే తన కిహపరకీర్తి ప్రతిష్ఠలకన్న మిన్నయని భావించెడివాడు.
2. ఈ విషయముననే దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి కీర్తికాముడు.
3. దేవానంప్రియ ప్రియదర్శి రాజు తాను ప్రజలకు శాశ్వతమైన ఆనందమును కూర్చుటే పరమావధిగ వర్తించెడి వాడు.
4. తద్భిన్న కార్యములన్నియు పాపభూయిష్ఠములై.
5. ఈ పాప కార్యచరణములవలన బీదలకు, ధనికులకుగూడ ఆనందము చేకూరదు గాన తద్భిన్నముగ ప్రవర్తించుటకు కష్టపడవలెను.
6. వీరిలో ధనికులకు ఇది కష్టతరము.

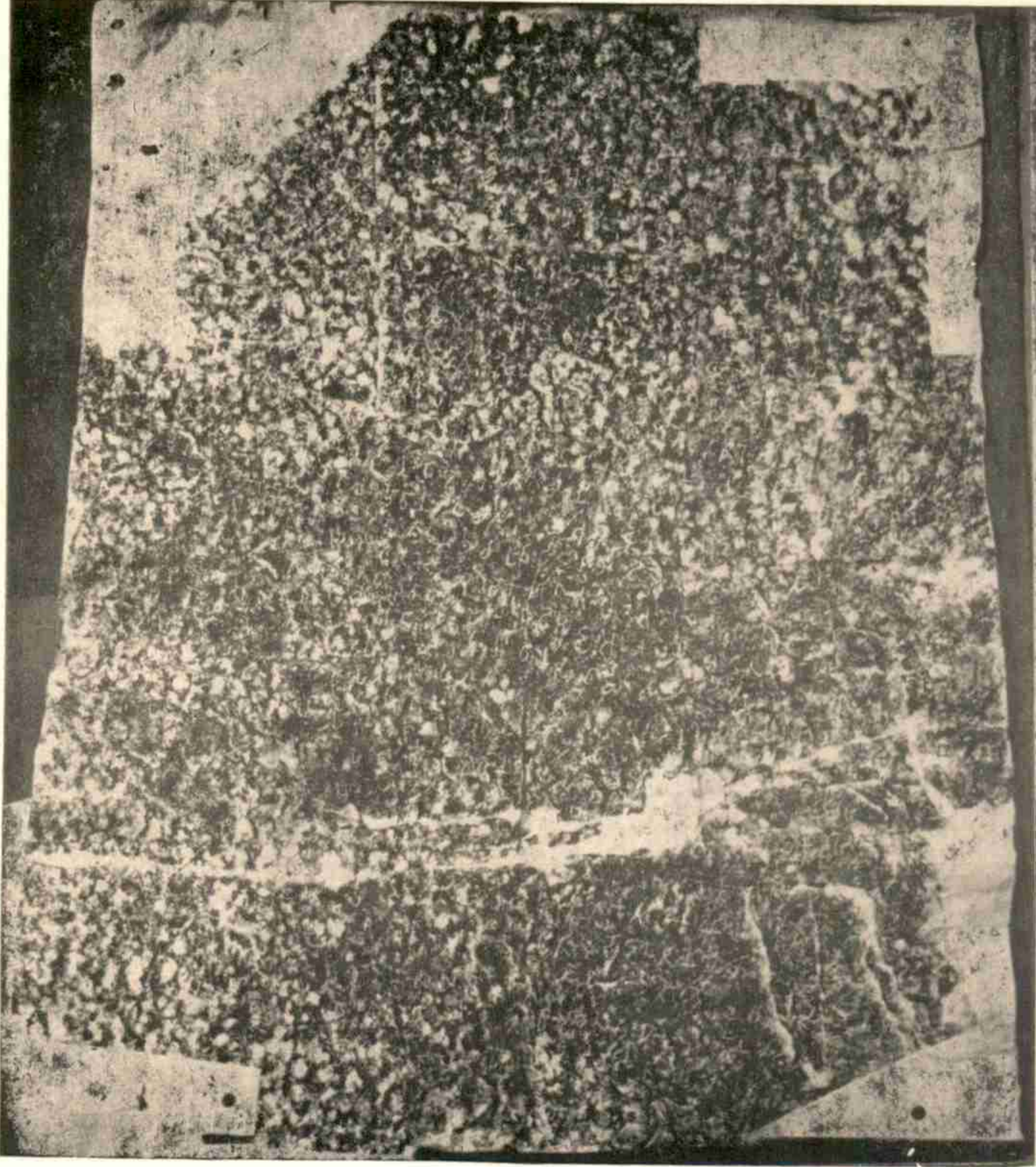
పదమూడవ శిలాశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

(B-1 గండశిలపైన మరియు C గండశిలపైన చెక్కబడియున్నది)

1. (I) అర-వస-అభిసితస దేవానంపియస పియదసినె
2. లాజినె కలిగావిజితా[*] (II) దియ ధమితె పానసతస
3. హసెతఫా అపఊఢె సతసహసమితె తత హతె బహు
4. తా[వత] కె[వా] మతె[*] (III) తతో పచ్చా అ[ధు]నా లధెసు కలిగెసు
5. [తివె] ధమ్మావాయె ధమ్మకామతా ధమ్మ అనుసథి చ దేవానంపియస [*]
6. (IV) నె అథి[అ] [నుసయె] దేవానంపియస విజినితు కలిగాని [*] (V) అ విజితం[హి]
7. విజినమనె ఎతత వధ వామలనెవ అపవహే వాజనస సెబాధం వెదనియమతె
8. గులుమాతె చ దేవానంపియస [*] (VI) ఇయా పి చు తతో గులుయాతతతె దేవానంపియస
9. ఎ తత వసతి బా[భ]నావా సమానావా అంనె వా పాసండా గిహధావా ఏసు విహితా
10. ఎస అగభుతి సుసుసా మాతాపితుసుసు సా గులు సుసుసా మిత సంతు ధసహోయ
11. నాతికేసు దాస భటకేసి సమ్మాప్పతి పతిదిధ ఛతితా చ తెస తత హోతి ఉపఘాతెన
12. అభిలతానం ఖమనె [*] (VII) యె సంవాపి సువిహితానం సి నెహి అవిపహినె ఏతానం మితసం
13. ధుత సహోయ నాతికె వియసనం పావునాతి తతనె పితానమ్మేవ ఉపఘాతె హోతి[*] (VIII) పటిభాగె చ ఎస
14. సవమనుసానం గులుమతె చ దేవానంపియస[*] (IX) నధి చ నె జానపదె అతనధి ఇమె నికాయా అంనతా
15. యోనెసు బాభనె చ సమనె చ [*] (X) నధి నధిచ కువాపిజనపద సి అతనధి మునిసానం ఎకతలసి పి..
16. పాసండసి నో నామ పసాదె[*] (XI) అసెఅవతకె జనె తదా కలిగెసుమాతె చ మతె చ అపఊఢె చ తతో సతభాగె వ
17. సహస భాగె వా అజ గులుమతెవా దేవానంపియస [*] (XII) ఎ పి అజ అపక లెయ ఖమత వియమతె వ దేవానం పియెన

28A

పదమూడవ శిలానుశాసనము ('B-1' గండశిలపైనను మరియు 'C' గండశిలపైన
చెక్కబడియున్నది.)

29B

18. యం సకియై ఖమితవె [1*] (XIII) ఆ పి చ అటవి దెవానం పియస విజితసి హోతి తం పి అనునయతి అనునిర్ఘపయ
19. తి [1*] (XIV) అను తాపె పి చ పభావె దెవానంపియస ఉచతి తెసం కితి అవతపె యునోపిచ హంసె
20. యు [1*] (XV) ఇచ్చతి హి దెవానంపియై సవభూతానం అచతి సయమం సామచలి
21. యం మాదవం [1*] (XVI) ఇయం చ మొఖ్యముతె విజయై దెవానంపియస ఎధం
22. మవిజయై [1*] (XVII) సెమన లధె దెవానంపియ పహిద [వా] బాచసవె సూచ అంతెసు ఆససుయో
23. జనసతెసుఅంతియోకె నామ యోన లాజ పలంపి తెనా అంతియొకెన చ తాలి లాజిసె
24. తులమాయై నామ అంతికెని నామ
25. మకా నామ అలికసుదలె నామ నితియం చోడ పాండియా ఆ తంబపనియై [1*] (XVIII) హె మెవహిద
26. లాజ విసవసి యోన కంభోచెసు నాభక నాభపంతిసు భోజ పితినికెసు అంధ పాలదెసు
27. సవత దెవానంపియస ధమ్మానుసధి అనువతంతి [1*] (XIX) అత పి దూతా దెవానం పియస నోయంతి
28. తెపి సుతు దెవానంపియస ధమ్మవుతం విధనం ధమ్మానుసధి
29. ధమ్మం అనువిధీయసంతి అనువిధీయ సంతి చెవ [1*] (XX) సెలధె ఎతకెన హోతి.

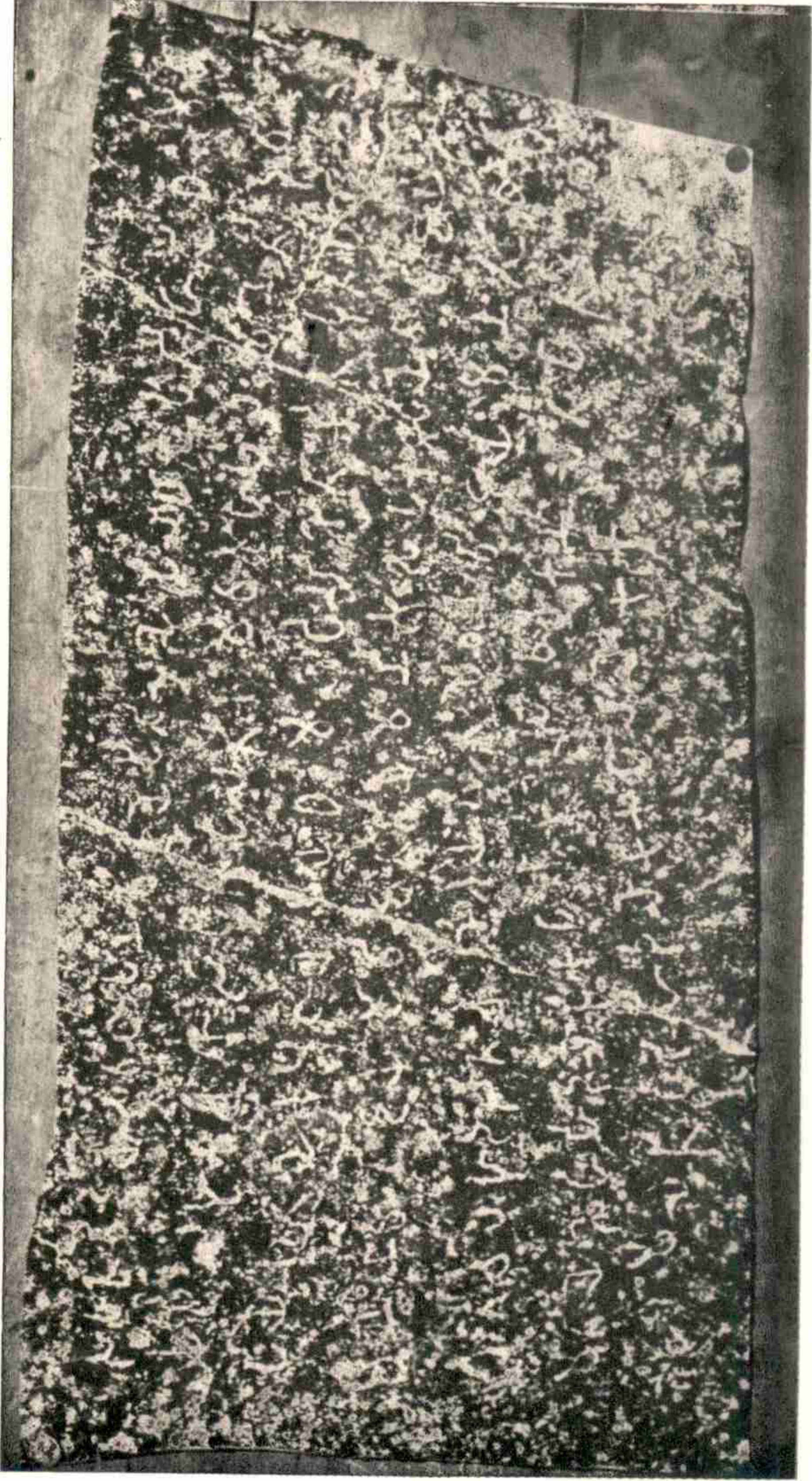
(ఈ క్రింది 30-36 పంక్తులు 'C'
గండశిలపై చెక్కబడినవి)

30. సవత విజయై సవధి పన విజయై పితిలసె సె [1*] (XXI) లధా సాపితి హోతి ధమ్మవిజ
31. యసి [1*] (XXII) లహుకా చు భో సా పితి [1*] (XXIII) పలతి కమ్మెవ మహోఫలమం నతిదెవానం
32. పియై [1*] (XXIV) ఎతాయై చ అధాయై ఇయం ధమ్మలిపి లిఖతా కితి పుత పపో తా మె
33. అం నం నవం విజయం మావిజెతవియం మంనిసు సయకసి యెవ విజయసి
34. ఖంతి చ లహుదండతం చ లోచయంతు తమ్మెవచ విజయం మంనంతు ఎధం
35. మవిజయై [1*] (XXV) సెహి హిదలోకిక పాలలోకికె [1*] (XXVI) యావచ కానిలతిహోతు
36. ఆధంమలతి [1*] (XXVII) సాహి హిదలోకిక పాలలోకికా [1*]

పదమూడవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శి అభిషేకానంతరము ఎనిమిది సంవత్సరములకు కళింగరాజ్యము జయించెను.
2. ఈ కళింగయుద్ధమున లక్షలాది పశువులు, మనుష్యులు శ్చేదీలుగా గొనిపోబడిరి. లక్షకుపైగా సైన్యము యుద్ధమున మరణింపగా మిగిలినవారు ఇతర విధముగ నశించిరి.
3. ఈ మారణహోమానంతరము కళింగము జయింపబడినది. దేవానాంప్రియుడు తదనంతరము ధర్మచింతన, బోధ, ధర్మజిజ్ఞాస కళింగ ప్రజలలో కలిగింప పూనుకొనెను.
4. కళింగయుద్ధమున జరిగిన ప్రాణనష్టమే దేవానాంప్రియుని మనస్సు మారుటకు కారణము.
5. యుద్ధములు, తత్కారణముగ సంభవించు మారణహోమములు, దుఃఖము, జన సంక్షోభము, చెరపట్టబడినవారి ఆర్తనాదములనిన దేవానాంప్రియుని కయిష్ట మేర్పడినది.
6. ఇంతకన్న దుఃఖ భూయిష్టమైనది జయించిన రాజ్యములలో నివశించు పుణ్యాత్ములకు పెద్దలయెడ, తలిదండ్రులయెడ భక్తిప్రపత్తులు కల్గినవారికి, స్నేహితులయందు గౌరవాభిమానములు, భటులయందు, బానిసలయందు, ఆదరమున్న పుణ్యాత్ములకు, ఇతర మతావలంబకులైన బ్రాహ్మణ, శ్రమణులకు కల్గిన గ్లానియని దేవానాంప్రియు డభిప్రాయపడెను.
7. ఇట్టి ఆపద తమకు రాకపోయినను తమ బంధువులకు, మిత్రులకు, వాటిల్లినను అవి తమకు కలిగినట్లే భావించెదరు.
8. యుద్ధములో ఈ కష్టములు భేదములేక ఎల్లరు అనుభవించెదరు గాన యుద్ధ మనిన దేవానాంప్రియునకు విముఖత కల్గినది.
9. యవన రాజ్యములో తప్ప బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులులేని రాజ్యములులేవు.
10. ఏదో ఒక మతమును అనుసరించని జనముండు దేశమేలేదు.
11. కాన కళింగయుద్ధములో చనిపోయిన, బందీలైనవారికి కల్గిన బాధలకు, శతాంశము, సహస్రాంశము ఉపశమనము కలిగింపవలయునని దేవానాంప్రియుడు మిగుల పాటుపడుచున్నాడు.
12. ఇప్పుడు దేవానాంప్రియుడు తనకెవడైన అప్రియ మొనరించిన, వీలైనచో శిక్షింపక, క్షమింపదలచును.

పదమూడవ శిలానుశాసనము (తరువాతి భాగము). ('C' గండశిల్పం చెక్కబడియున్నది.)

303

13. తన రాజ్యములో నివశించు ఆటవికులనుకూడ శిక్షింపక ఆదరించి మంచిమార్గమున నడుచుట కుపదేశములు దేవానాంప్రియుడు చేయును.
14. దేవానాంప్రియుడు పశ్చాత్తప్పుడైనను చెడ్డవారిని శిక్షించుటకు తనకు శక్తి కలదనియు కాని వారిని చెడుమార్గమునుండి తప్పించుటకే నేరస్థులైనను వారిని చంపుటలేదనియు తెలియపరచెను.
15. దేవానాంప్రియుడట్టి వారియెడ ఊమ కలిగి, వారిని సన్మార్గవర్తనులుగ చేయుటకు తగిన దండోపాయము నుపయోగించి మంచి ప్రవర్తకులుగ పరివర్తితులను చేయుటయే రాజు అభిమతము.
16. కాన ధర్మ విజయమే అత్యున్నతమైనదని దేవానాంప్రియుడు భావించుచున్నాడు.
17. అటువంటి ధర్మ విజయములు దేవానాంప్రియుడు తన రాజ్యములోనే కాక, శతయోజనముల కావలినున్న యవన రాజైన అంతియోకుని, ఆతని దేశముల కావలపాలించు రాజ్యాధినేతలైన తులుమాయ, అంతికేని, మకా, అలిక సుందరుల రాజ్యములలోను, దక్షిణమున తామ్రపర్ణి పర్యంతముగల చోడ, పాండ్యాది రాజ్యములలోని ప్రజలలోను గూడ ఈ ధర్మ విజయ ప్రశస్తిని తెలిపెను.
18. అదేరితిని స్వరాష్ట్రములోని, యవన, కాంభోజ, నాభక, నాభపఞ్చుల దేశములలోను, భోజ, వైత్రాణిక, అంధ్ర, పాళిందాది రాజ్యములలోగూడ ప్రజలు ధర్మ మార్గానువర్తులై, దేవానాంప్రియుని ఆదేశములను పాటించుచుండిరి.
19. దేవానాంప్రియుని దూతలు ప్రవేశించని రాజ్యములలోగూడ ప్రజలు ధర్మ సూత్రములు విని, పాటించుచున్నారట.
20. కాన ధర్మ విజయమున, జయించినవారు, పరాజితులు ఇరువురు కూడ సంతృప్తులుగ నుందురు.
21. ధర్మ విజయమున ఇరుకక్షల వారికి గూడ తృప్తి చేకూరుచున్నది.
22. కాని ఆ తృప్తి అంత ప్రశస్తము కాదు.
23. ప్రజలకు లభించు పారలౌకిక సుఖమే ప్రశస్తమని దేవానాంప్రియుని అభిప్రాయము.
24. ఏతత్కారణముననె దేవానాంప్రియుడు శిలలపై ఈ ధర్మానుశాసనములు చెక్కించి తన తదనంతరము తన పుత్ర పౌత్రులు రాజ్యవిస్తరణ కాంక్షలేకుండ, శాంతికాముకులై యుద్ధము లనివార్యములైనచో పరాజితులయెడ ఊమ, సహనత, సౌశీల్యము, మొదలగు సుగుణములను ప్రదర్శించి, తగుమాత్రపు దండన విధించుట, మొదలగువాటితోగూడిన ధర్మవిజయమే నిజమైన విజయమని తెలియజేసెను.
25. అట్టి విజయమే ఎల్లరకు, ఇహపర సౌఖ్యమును కల్గించును.
26. ధర్మమువలనకలుగు ఆనందమే నిత్యమైనది.
27. ఏలనన అది ఇహపరసౌఖ్యములకు మూలాధారము.

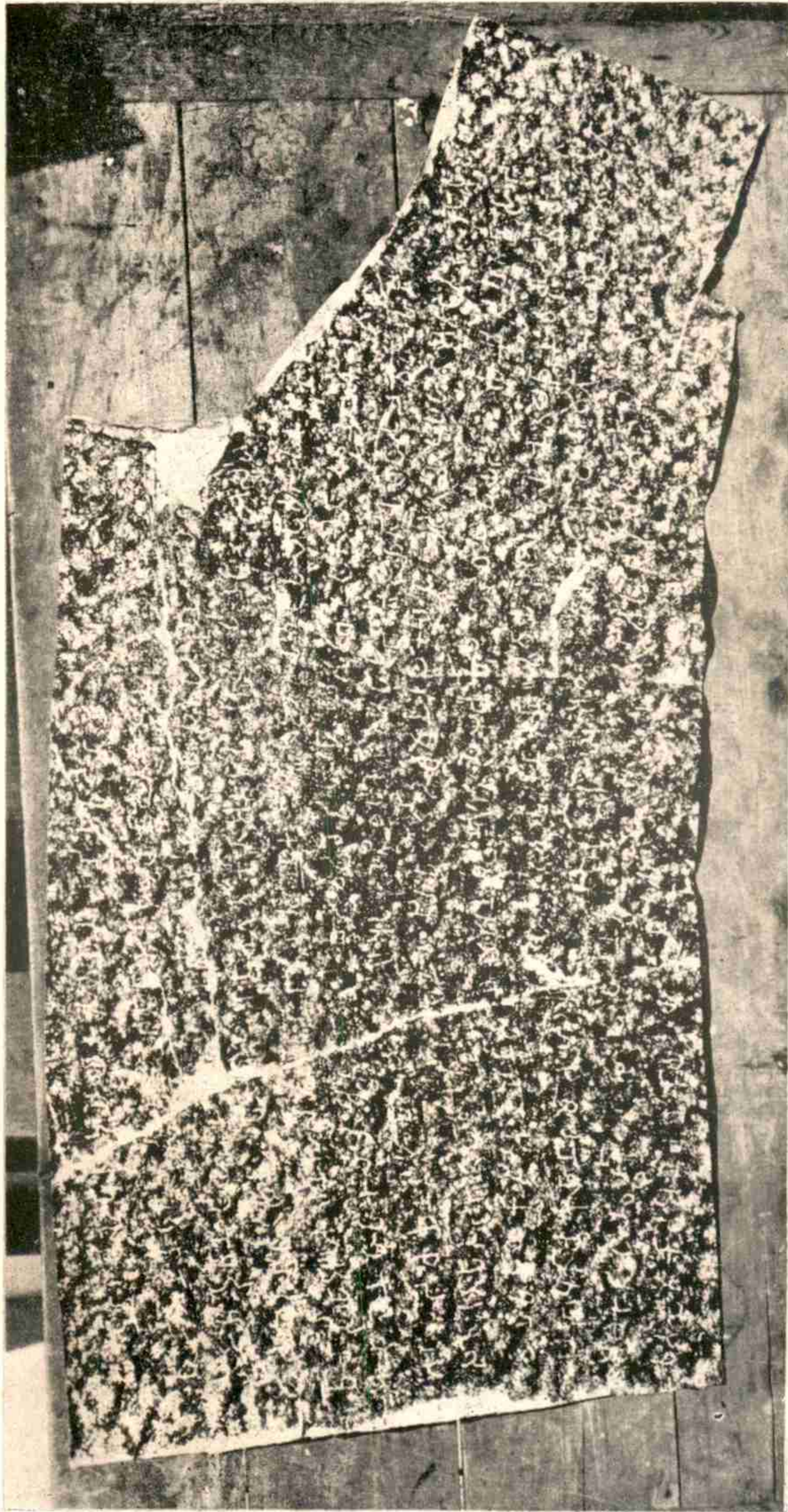
పండ్రెండవ శిలాశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

('D' గండశిలపై చెక్కబడియున్నది)

1. (I) దెవానంపియె పియదసి లాజా సవపాసండాని పవజితాని
2. [గిహాధాని వ పూజయతిదానె]న వివిధాయ చ పూజయా[1*] (II) నొ చు తథా దానంవ
3. [పూజా]వ దెవానంపియె మంనతి అధ[కితిసాలవధి] సియా సవపాసండానం [1*] (III) సాలవ
4. డీ చు బహువిధా[1*] (IV) తస చు ఇయం మూలె అ వచగుతి కితి అత పాసండ పూజావ పల పాసండగలహో
5. [వా నొ]సియా అపకలినసి లహుకావసియా తసితసి పలకనసి [1*] (V) పూజె తనియ వ చు పల పాసండా తేన తెన
6. ఆకాలెన [1*] (VI) హేవం కలంతం అతపాసండం బాధం వధయతి పల పాసండస పి చ ఉపకలెతి [1*] (VII) తదంనధా కలంత
7. అత పాసండ చ ఛనతి పలపాసండస పి చ అపకలెతి[1*] (VIII) ఎ హికెచ్చి అత పాసండం వా గలహతి
8. సవ అతపాసండ భతియా వా కితి అతపాసండం దిపయెమ [తి] సె చ మన తథా కలంతం బాధతలె ఉపహంతి అతపాసండం [1*] (IX) సె సమ
9. వాయె [వా] సాధు కితి అంనం అనాస ధంమం సునెవు చ సుసూసెయు చ [1*] (X) హేవం హి దెవానంపియస ఇఛా కితి సవపాసండా
10. బహుసుతా చ కాయా నాగమా చ హువెయు తి[1*] (XI) యె చ తత తత పాసంనా తె హి వతవియె [1*] (XII) దెవానంపియె నొ తథాదానం వా పూజ వా మంనతి
11. అధ కితి సాలవాధి సియా సవ పాసండానం తి[1*] (XIII) బహుకా చ ఎతాయె అథాయె లియాపటా ధంమ మహోమాతా ఇథిథియఖ మహోమాతా
12. వచభూమికా చ అంనె చ నికాయ[1*] (XIV) ఇయం చు ఏతస ఫలె అతపా సండ వధి చ హోతి ధంమస చ దీపనా తి [1*]

32A

పన్నెండవ శిలానుశాసనము. ('D' గంజశిలపై చెక్కబడియున్నది.)

32B

పండ్రెండవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. దేవానంప్రియ ప్రియదర్శిరాజు సర్వమతస్తులను స్వపరభేదములేక దాన ధర్మాదులతో గౌరవించును.
2. ఐనను దేవానంప్రియుడు ఇట్లు తానుచేయు దానాది గౌరవముల కెక్కువ ప్రాధాన్య మివ్వక, ధర్మవృద్ధికి, ఎల్లప్రజలలో ధర్మచింతనకు ప్రాధాన్యత నిచ్చును.
3. ధర్మాంగముల వృద్ధికి మార్గములు పెక్కులు.
4. ఇందుకు అవసరావసరములను గుర్తించి స్వమతమునందత్యంత అభిమానము పరమతములను దూషింపని మితభాషిత్యము ముఖ్యము.
5. ఎల్ల వేళల పరమతస్తులయెడ అభిమానము చూపుట అత్యవసరము.
6. ఇట్లు నడచుటవలన స్వమతమున కాదరాభిమానములు పెంపొందింపజేయుటకు, పరమత పోషణకు కూడ వీలుకలుగగలదు.
7. తద్భిన్న వర్తనము స్వమతాయాతమునకు కారణభూతమగును.
8. ఎవ్వరైన తన మతమె శ్రేష్ఠమైనదనియు, అందువలన తానామతము నవలంబించి తిననియు పల్కుచు పరమత దూషణముచేయునో వాడు తన మతముయొక్క పతనమునకే కారణభూతుడగును.
9. మాటలలో సంయమము వలన ఒకరిమీద మరొకరికి గౌరవాభిమానములు పెరిగి ధర్మచింతనకు దోహదమొనర్చును.
10. అందుచేతనే దేవానంప్రియుడు అందరిని ఎల్లమతముల మూలసూత్రములను గ్రహించి జ్ఞానోపార్జన చేయవలయునని కోరును.
11. ఇందుమూలమున సర్వమతానువర్తులకు తెలియజేయునదేమనగా :
12. దేవానంప్రియుడు ప్రజలుచేయు దానధర్మములకు, గౌరవములకు ప్రాధాన్యతనీయక, ధర్మవ్యాప్తికి, ధర్మచింతనకు ప్రాముఖ్యమొసగును.
13. ఈ కార్యసిద్ధికై రాజోద్యోగులు ముఖ్యముగ ధార్మికవిషయముల పలుకుటకు మహామాత్రులు, అంతఃపుర విషయముల పర్యవేక్షించుటకు మహామాత్రులు, భూమికులు మొదలైనవారు నియోగింపబడిరి.
14. వారివలన నేను ఆశించునది ధర్మపరిరక్షణ మతానురక్తి ప్రచారము.

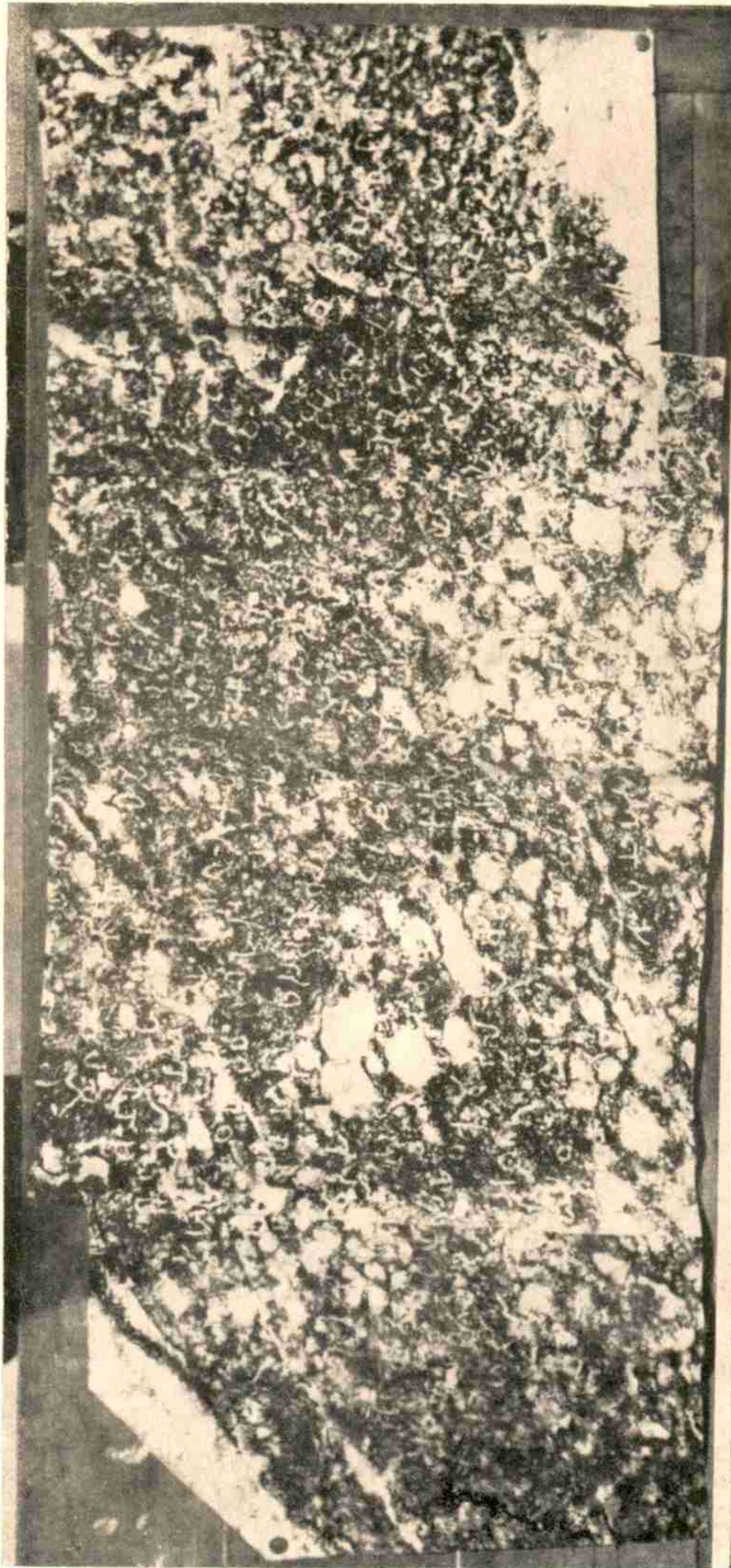
తొమ్మిదవ శిలాశాసనము

(ప్రాకృత మూలము)

('E' గండశిలపై ని చెక్కబడినది)

1. (I) దెవానంపియె పియదసి లాజాపెవం ఆహో [१*] (II) జనె ఉచ్చాఉచ్చం
2. మంగలం కలెతి ఆబాధసి వివాహసి ఆవాహసి పజుపదాయె [१*] (III) ఎతాయె
3. అంనాయె చ పొదిసాయె జనె బహు మంగలం కలంతి [१*] (IV) హేతా చు
అంబక జనికా బహు చ బహువిధం చ
4. ఖుదా చ నిలధియం చ మంగలం కలంతి [१*] (V) సె కటవియె ఛెనభో
మంగలె [१*] (VI) అపఫలె చు భో ఏసె [१*] (VII) ఇయం చు ఖా
5. మహోఫలె ఏ ధంమమంగలె [१*] (VIII) హేతా ఇయం దాస భటకసి సంయా
పతి పతిగులునె అపచితి పానానాం సయమె
6. సమన బంభనానం దానె [१*] (IX) ఎస అంనె చ పొదిసె ధంమ మంగలె నామ
[१*] (X) సె వతవియె పితినాపి వుతెన
7. పి భాతికెన పిమిత సంతుధెన పి అవపటివెసియెన పి [१*] (XI) ఇయం
సాధు [१*] (XII) ఇయం కటవియె మంగలె ఆవ
8. అధస నివుతియా నివుతసి వా మిన ఇమం కచ్చామి [१*] (XIII) ఎ హి ఇతలె
మంగలె సంసయికె సె [१*] (XIV) సియా [వాతం]
9. అతా నివతయెయా సియా సె నొ [१*] (XV) హిదలోకికె చెవసె [१*] (XVI)
ఇయం మిన ధంమ మంగలె అకాలికె [१*] (XVII) హెంచె పి తం
10. అతం నొ నివతయతి హిద అధ పలిత అనంతం పుంనం పసవతి [१*] (XVIII)
హెంచె మినాతం పి అధం నివతెతి హిద తతో
11. [ఉభో] అధె హోతి హిద చ సె అధె ఫలిత చ అనంతం పుంనం పసవతి తెన
ధంమ మంగలెనా [१*]

34A

తొమ్మిదవ శిలానుశాసనము. ('E' గండశిలపై చెక్కబడియున్నది.)

34B

తొమ్మిదవ శిలాశాసనము

అనువాదము

1. దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శి ఈ విధముగ తెల్పెను.
2. జనులు అనారోగ్యముగ నున్నప్పుడు, గృహమందు వివాహోది శుభకార్యములు జరుగునప్పుడు, మంగళప్రదమైన క్రతువులను చేయుచుందురు.
3. ఆయా సందర్భములలో శుభాకాంక్షలై పుణ్యకార్యములు చేయుటకూడ కలదు.
4. అందు ముఖ్యముగ స్త్రీలు నిరుపయోగమైనట్టి, అర్థరహితమైనట్టి పనులెన్నో చేయుటకలదు.
5. శుభప్రదమైన కార్యములు తప్పక చేయవలసినదే.
6. కాని సాధారణముగ మనముచేయు కార్యములు తగినంత ప్రయోజనకరములు కావు.
7. ధర్మదీక్షతో చేయు క్రతువులే ఫలప్రదములు.
8. అవేమనగా భృత్యులను, సేవకులను తగినట్లు అభిమానించుట, పెద్దలను గౌరవించుట, జీవరాసుల యందాదరము, శ్రమణులకు, బ్రాహ్మణులకు శక్తికొలిపి దానముచేయుట.
9. ఇట్టి సత్కార్యములే ధర్మక్రతువులనదగినవి.
10. కాన ప్రతిమానవుడు, తన తండ్రికి, కుమారునకు, అన్నదమ్ములకు, స్నేహితులకు ఈ క్రిందివిధముగ తెల్పవలయును.
11. ధర్మమును బోధించు క్రతువె సత్క్రతువు.
12. ఈ వద్దతిని తన ఆశయము సిద్ధించువరకు పట్టుదలతో సాధించవలయును.
13. ధర్మ వ్యతిరేక క్రతువులు, కర్మలు, కేవలము నిష్ప్రయోజనములు.
14. తద్వ్యతిరేకమైన కర్మలవలన ఫలము సిద్ధించవచ్చును, సిద్ధించకపోవచ్చును.
15. అట్టి కార్యముల ఫలములు ఈ లోకమునకు పరిమితములు.
16. ధర్మవిహిత క్రతువులు తద్భిన్నములై ఈ దేశ, కాలముల కతీతములైన ఫలము నిచ్చునవి.
17. అట్టి కార్యచరణములవలన ఇహలోక సౌఖ్యములు లభింపకున్నను, అపారమైన పుణ్యము ప్రాప్తించును.
18. అటులనె ఒకవ్యక్తి కోరిన కోరికలు తీరినయెడల ఆతని ఇహ సౌఖ్యము పరలోకమునకు వలసిన పుణ్యము ధర్మకార్యచరణములచే సిద్ధించుచున్నవి.

బౌద్ధ, పాలిగ్రంథములు అశోకుని రాజ్యాభిషేచనము బుద్ధుని మరణానంతరము 218 సంవత్సరములకు జరిగెనని తెల్పుచున్నవి. అశోకుని శాసనములలో ముఖ్యములైనవి ఆతని 12, 13, 14వ రాజ్యసంవత్సరములందు చెక్కింపబడినవి. అందు అతని సమకాలీనులైన గ్రీకురాజులు, అంతియోక, తులమయ, అంతికిని, మాగలపేర్లు ప్రస్తావించబడినవి. ఇందు అంతియోకసు, పశ్చిమాసియా, సిరియాలను క్రీ.పూ. 261-44 లలో పాలించిన రెండవ అంటియోకస్ థియోస్ గను, తులమయను, రెండవ టాలమీ ఫిలడల్ఫస్ (క్రీ.పూ. 285-47) ఈజిప్టు పరిపాలకునిగను, మూడవరాజు అంతికినిని మాసిడోనియా ప్రభువు అంటిగోనస్ గోనస్ గను, మాగను, సైరీని రాజైన మోగస్ (క్రీ.పూ. 300-250) గను చరిత్రకారులు గుర్తించినందున, వీరు అశోకచక్రవర్తి 14వ రాజ్య వత్సరమునాటి కాలముననుబట్టి అశోకుని రాజ్య వత్సరముల కాలము నిర్ణయించుటకు వీలగుచున్నది. క్రీ. పూ. 270-69 లలో అశోకుడు సింహాసనాధిపతియై యొనరిన నిర్ధారణ చేసియున్నారు. ఆతని శాసనముల సహాయముతో అతని జీవిత విశేషములను ఈ క్రింది పట్టికలో నుదాహరించడమైనది:

అభిషేచనము	—	క్రీ. పూ. 270-69
కళింగ విజయము	—	„ 263-262
అశోకుని బౌద్ధమత స్వీకారము	—	„ 261-260
బారాబరు గుహాలయములను అశోకుడు ఆజీవకులకు దానమొసగుట	{ —	„ 259-256
శిలాశాసనములు I-IV ల లేఖన కాలము	—	„ 259-258
ధర్మమహామాత్రుల నియామకము	—	„ 258-257
V-XIII శిలాశాసనముల లేఖనకాలము	—	„ 258-256
14వ శిలాశాసనము లేఖనకాలము	—	„ 257-256
కొనాకముని స్థూప విస్తరణము	—	„ 257-256
ఆజీవకులకు గుహాలయముల దానము	—	„ 252-251
లుంబిని దర్శనము	—	„ 251-250
26వ రాజ్యవత్సరమున కైలునుండి కై దీల విముక్తి	{ —	„ 245-244
ఎఱ్ఱగుడి, సహస్రాం, బైరత్, బ్రహ్మగిరి మొదలగు ప్రదేశములలో శిలాశాసనములు లిఖింపజేయుట	} —	„ 245-244

బౌద్ధగ్రంథములలో అశోకుడు క్రీ. పూ. 285-284 సంవత్సరములలో ఉజ్జయినిని జయించెననియు, 285-73 మధ్యకాలములో అచ్యురాజప్రతినిధిగ నియమింపబడి, విదిశ నగర వైశ్యప్రముఖుని కుమార్తె దేవిని పరిణయమాడి, ఆమెవలన మహేంద్రుడను కుమారుని, సంఘమిత్రయను కుమార్తెను బడసెననియు, తండ్రి బిందుసారుని మరణానంతరము రాజ్యసింహాసనమునకై అన్నదమ్ములతో తలపడి, అశోక నామముతో క్రీ. పూ. 270-269 లో అభిషేకము చేసికొనెననియు చెప్పబడియున్నవి. రాజ్యమునకు వచ్చినప్పుడు రాజు బౌద్ధుడు కాడనియు, అన్యమతస్థులైన బ్రాహ్మణ, పండరంగ, పరివ్రాజక, ఆజీవక నిర్గంధులొదిగ రి వేలమందికి అన్నదానము చేయువాడనియు ఆ గ్రంథములు తెలుపుచున్నవి. అశోకుడు తన నాల్గవరాజ్యవత్సరమున బౌద్ధమతమును స్వీకరించి, 84,000 స్థూప, ఆరామములను నిర్మాణముచేసి బౌద్ధ భిక్షుకుల కొసగెనట! ఆ తర్వాత అతని తమ్ముడు తిష్య, మేనల్లుడు అగ్నిబ్రహ్మ బౌద్ధమతమును స్వీకరించి సంఘ ప్రవేశమొనర్చిరట. అశోకుని రివ రాజ్యవర్షమున కుమారుడు మహేంద్రుడు, కుమార్తె సంఘమిత్ర సన్యసించిరి. క్రీ. పూ. 265-64 లో ప్రియదర్శి నామముతో అభిషిక్తుడాయెనని. 20వ రాజ్యవర్షమున అతని భార్య మరణింప తిష్యరక్షిత పట్టపురాణి యాయెనని, క్రీ.పూ. 234-33 లో అశోకచక్రవర్తి కీర్తిశేషుడాయెనని బౌద్ధమతగ్రంథములు తెలుపుచున్నవి. వాటిలో చెప్పబడిన అశోకుని జీవిత విశేషములలో ముఖ్యమైనవి అతని రాజ్యాభిషేచనము, బౌద్ధమతావలంబనము, ఏతత్ మతవ్యాప్తికై ఆతడొనర్చిన పుణ్యకార్యములు మాత్రమే. చక్రవర్తిలో మానసికవ్యధ కల్గించి యుద్ధవిముఖత కల్గించి ధర్మ మార్గానువర్తిని చేసిన కళింగయుద్ధ ప్రస్తావన ఇందు కానరాదు. బౌద్ధగ్రంథములలో చక్రవర్తిగా రాజ్యాభిషేచనమునకేల ఇంతటి ప్రాధాన్యత నిచ్చిరో తెలిసికొనుట యవసరము.

అభిషేకమొక క్రతువు. పవిత్ర మంత్రములతో రాజు కాబోవు వ్యక్తిని సింహాసనముపై ప్రతిష్ఠించు కార్యము. రాజుగా నెన్నుకొన్న క్షత్రియుడు, అభిషేచనానంతరము మూర్ధాభిషిక్త క్షత్రియుడగును. రాజ్యాభిషేచనమనునది సిద్ధమైన ఆర్యుల ఆచారము. దీనినెట్లు జరుపవలెనో వేదములందుగూడ సూచింపబడినది. రాజ్యాభిషేక క్రతువు వాజపేయము, రాజసూయము, పునరభిషేకము, ఐన్ద్రాభిషేకమని నాల్గు విధములు. ఇందు వాజపేయమున అభిషిక్తార్హుడైన క్షత్రియకుమారుడు 17 రథముల పోటీలో గెల్వవలెను. తర్వాత నాతడు సతీసమేతుడై స్తంభాగ్రమందు నిల్విన రథచక్రముపై నాసీనుడై భూదేవి నారాధించిన పిదప అతనిని శతపథ బ్రాహ్మణ సూత్రముల ప్రకారము మేకచర్మమును పరచిన సింహాసనముపై నాసీనునిచేసి అధర్వుడు నాతని ప్రభువుగ ప్రజానురంజకుడుగ వర్ణిల్లునట్లాశీర్వదించి ప్రకటించవలెను.

శతపథ బ్రాహ్మణమున రాజసూయము విపులముగ వర్ణితమైనది. సాధారణముగ ఛాల్గుణ మాసమున నారంభించు నీక్రతువు రెండు సంవత్సరములకు పైననే జరుపబడును. ఎన్నో యాగములు, ఇష్టులు జరిపిన పిదప, యాగ పరిసమాప్తి నొందిన తదుపరి

(1) రాణులను, రాజోద్యోగులను సత్కరించుట, (2) అభిషేచనము (3) దిగ్విజయ స్థాపన, (4) వ్యాఘ్రాజినమువై నడచుట, (5) శునశ్శేపుని కథాశ్రవణము, (6) లీలా గోగ్రహణము యుద్ధము, (7) సింహాసనాసీనుడగుట, (8) జూదము, రాజు నిర్వహింప వలసిన విధులు. అభిషేచనము సవితా సత్య ప్రసవ, అగ్ని, గ్రహపతి, సోమ, వనస్పతి, బృహస్పతి, వాక్, ఇంద్ర, జేష్ఠ, రుద్ర, పశుపతి, మిత్రవరుణ, ధర్మ, పత్యాదేవతా తర్పణము లతో రాజపురోహితుడుగాని, రాజభ్రాతగాని ఆరంభించవలెను. పునరభిషేచనము, ఇతర రాజుల నోడించిన తదుపరి చేయు క్రతువు. ఇందు రాజు కాబోవు వ్యక్తిని అత్తి చెట్టు కర్రలతో చేసిన సింహాసనమువై కూర్చుండ జెట్టి పవిత్ర జలముతో నభిషేకించి రాజపురోహితుడతనిని "రాజ్ఞాం త్వం అధిరాజో భవేహ. మహాంతం త్వం మహీనాం సంరాజం చర్షణీనాం" అను మంత్రోచ్ఛారణతో సింహాసనము నధిష్ఠింప జేయవలయును. తర్వాత రాజు తన పురోహితునికి నమస్కరించి యాతని యాశీర్వాదములను పొందవలెను.

ఐంద్ర మహాభిషేకమున రాజగు వ్యక్తికి పురోహితునివద్ద ప్రమాణస్వీకారము, సింహాసనారోహణము, ఉత్క్రోషణము, అభిమంత్రణాదులైన పిదప అభిషేచనము చేయవలెను.

వాజపేయముచేసి క్షత్రియుడు రాజై, రాజసూయముతో "సామ్రాట్" లేక "చక్రవర్తి" యగునని కాత్యాయనుని శ్రౌతసూత్రములందు తెలుపబడియున్నది. అన్నిటికన్న ఉత్తమోత్తమము, దుస్సాధ్యమునైన క్రతువు అశ్వమేధము. భవభూతి ఉత్తరరామ చరిత్రలో "అశ్వమేధ ఇతి విశ్వవిజయీనాం క్షత్రియానాం ఊర్జస్వలః సర్వక్షత్రియ పరిభవీ మహాన్ ఉత్కర్ష నిష్కర్షః" అని వర్ణించియున్నాడు.

"అశోక", "ప్రియదర్శి", "రాజా" అను శాసనములలో గానవచ్చు పదము లాతని బిరుదులో, నామములో అయివుండవచ్చును. ఈ పదములు ఆతని అభిషేకముతో అత్యంత సంబంధము కల్గినవని కొందరు చరిత్రకారుల ఊహ.

దీపవంశమునందు బిందుసారుని కుమారుడైన ప్రియదర్శనునకు క్రీ. పూ. 219 సంవత్సరమున అశోక నామముతో అభిషేకము జరుపబడెనని చెప్పబడినది. ఈ విషయమే బుద్ధమోక్షుడు తన "సుమంగల విలాసిని" కావ్యములో తెల్పియున్నాడు. కాని మూల సూక్తిని గ్రంథమైన "దివ్యావదానము" ప్రకారము "అశోక" నామము నతని తండ్రియే వేసినట్లు తెలియుచున్నది.

అశోకుని "ధమ్మసావణ" ములున్న గండ శిలాశాసనములు ఆతని తొలి రాజ్యవర్షమున కాటివని రూఢిగ తెల్పుట కాధారములున్నవి. అందు మనకు కానవచ్చు ప్రధానము "ప్రియదర్శి", "రాజా" అనునవి. ఒక్క మాస్కి శాసనములో "దేవానంపియస అశోకస" అని వ్రాసినను, అది గణింపతగ్గ మార్పుకాదేమో!

అశోకుని సంపూర్ణ రాజ్య బిరుదములు శిలాస్తంభ శాసనములలో గలవు. ఇవి అతని అభిషేకానంతరము 12 వ, 26 వ సంవత్సరముల నాటివి. కాన అతని 12 వ రాజ్యవర్షమునుంచి "ప్రియదర్శిరాజా" లేక "లాజా పియదశి" అను బిరుదనామములు వాడబడుచున్నట్లు రూఢీయగుచున్నది. ఇందు "లాజ" లేక "రాజా" శబ్దము తాను మగధ రాజ్యాధినేతయని తెలుపుటకే చెప్పబడియున్నది.

అట్లులైన శాసనములలో కన్పించు "ప్రియదర్శి" శబ్దము వర్తించునది, అతని నామమునకా లేక బిరుదమునకా యన్నది విచారించవలసియున్నది. దీప వంశము నందు అశోకుడు తన అభిషేకానంతర మారు వర్షములకు మరల ప్రియదర్శి బిరుదముతో అభిషేకించుకొనెనని తెల్పుచుండుటచే అశోకుడు పునరభిషేచనోత్సవమునుగూడ చేసి కొనెనని ఊహింప వీలగుచున్నది.

అశోకుడు తన 12 వ రాజ్య సంవత్సరము తర్వాతనే ప్రియదర్శి బిరుద మూనుటచేతను, కళింగ యుద్ధానంతరము ఆ రాజ్యము నాక్రమించి, తద్విజయ సూచక ముగ "మహాస్తం మహీనాం" అని తన ప్రతిష్ఠ సార్థకపరచుకొనెను.

పాలిగ్రంథములలో అశోకుడు మగధ సింహాసనమును గ్రహించుటకు, తన 99 మంది తమ్ములను చంపెననియు, ఒక్క తిస్సతి వితాశోకుని (దివ్యావదానమందు సుమనుడను నామము కలదు) మాత్రము వధింపక విడచి పుచ్చెనని చెప్పబడియున్నది. అశోకుని శాసనములలో నెచ్చటను నీ భ్రాతృవధ సూచింపబడలేదు. కాని అతని అన్నదమ్ముల సంసారములు పాటలీపుత్రమునందును, ఇతర పట్టణములందును ఉన్నట్లు సూచింపబడియున్నది. పాలిగ్రంథముల ప్రకారము అశోకుని కొకసోదరి యున్నట్లును, ఆమె కుమారుడైన అగ్నిబ్రహ్మకు తన కుమార్తె సంఘమిత్ర నిచ్చి వివాహము చేసినట్లు తెలియుచున్నది.

అశోకుని ధర్మము

అశోకుని శిలాశాసనములలోని ముఖ్య సందేశము “ధర్మ” మను పేర బరగుచున్నది. ఈ “ధర్మ” శబ్దము బౌద్ధమత పరముగా వాడబడినట్లు మూడవ శిలాశాసనమున తెల్పబడినను, యితరత్ర ఈ పదము కేవలము అశోక సార్వభౌముడు ప్రచారము చేసిన నీతి, నియమములనే సూచించుచున్నవి. ప్రాయశః వారు బౌద్ధమతము నా రూపముగనే గ్రహించిరేమో! అతని నీతి సూత్రములకును, “దీర్ఘనికాయమందు” బుద్ధుడు ‘శ్రీగాలు’న కిచ్చిన సందేశములకును, సామ్యమెక్కువగనే కన్పట్టుచున్నది.

బౌద్ధ వాఙ్మయమునందు అశోకుడు బౌద్ధమతము నవలంబించి, ఉపాసకుడై, బౌద్ధుల నాదరించెనని, పలుచోట్ల చెప్పియున్నది. అశోకుని శాసనములలో కూడ నాతడు మతాంతరుడై, అశోకారామములను పాటలీపుత్రమున నిర్మించుటయేగాక బౌద్ధమత వాస్తుల వ్యాప్తికై 84,000 స్థూపములను గూడా నిర్మించినట్లు తెలిపియున్నాడు. పలుచోట్ల బుద్ధుని తన ప్రభువుగ సంబోధించుట, బౌద్ధమతమే నిజమైన మతమనుటయు గలదు. బుద్ధునియందు, అతని ధర్మమునందు, అతడేర్పరచిన సంఘమునందు తన కమిత విశ్వాసమున్నట్లు చాటుటయేగాక, బౌద్ధసంఘములలో, బౌద్ధ సన్యాసులకు, తదితరులకు, పఠించుట కనువైన బౌద్ధమత సూక్తులను తానే నిర్ణయించినట్లు శాసనస్తంభములలో చెప్పుకొనియుండెను. తన రాజోద్యోగులకు పఠితులైన సన్యాసులను, సన్యాసినులను, సంఘబహిష్కృతులనుచేయ నాజ్ఞాపించి, సంఘజీవితమును కట్టుదిట్టమొనరించెను. తాను, స్వయముగ, బౌద్ధతీర్థములైన “బుద్ధగయ”, “లుంబిని” మొదలైన క్షేత్రములను దర్శించి, స్థూప నిర్మాణముల నొనరించి, తన శాసన శిలలపై బౌద్ధ చిహ్నముగ స్వేతగంధ హస్తీ ప్రతిమల మలపించి, తథాగతుని యెడ తనకుగల భక్తి ప్రపత్తులను చాటెను.

మతావలంబనకు పూర్వము అశోకుడు పాపకార్య నిరతుడట! తొంబది తొమ్మిది మంది సహోదరులను వధించినందునకాతనికి “కాలాశోకుడని” అన్వర్థ నామము కల్గెనట. బౌద్ధమత మవలంబించి, “ధర్మాశోకు”డయ్యెనట. ఈ విషయములదెల్పు బౌద్ధ గ్రంథములు విశ్వాసార్థములు కాకపోయినను, కళింగ యుద్ధానంతరము, చక్రవర్తియందు గొప్ప మార్పు కల్గినది. అతనికి హింస యనిన జుగుప్స పర్పడి, యుద్ధ విముఖతను బహిరంగముగ ప్రకటించి, తన మహానసమందు దినదినము వధింపబడు పశుపక్ష్యాదుల సంఖ్య గూడ తగ్గించి, అహింసా ధర్మసూత్రమునకు ప్రాధాన్యత నిచ్చెను. తత్పూర్వము మృగయా వినోద యాత్రలు జరుపు వాడుకను మాని తీర్థయాత్రలు చేయుచు, ప్రజా హృదయములను రంజింపజేయ ప్రయత్నించెను. తను జైత్రయాత్రలను మానుటయే

గాక తన సంతతి రాజులకు యుద్ధము జనకుయ కారణమని, భేరి ఘోషలకన్న ధర్మ ఘోషలే శ్రేయమని, తన రాజ్యములోనేగాక ఇతర రాజ్యములలోగూడ ప్రజలను ధర్మాభిముఖులుగ జేయ ప్రయత్నింపవలెనని బోధించెను.

బౌద్ధము నాదరించి, దానికి విశ్వవ్యాప్తి కల్గించినది అశోక సార్వభౌముడే. అతని ధర్మానుశాసనములద్వారా ప్రకటితమైన ధర్మము, బౌద్ధ ధర్మమున కన్న భిన్నము. బౌద్ధమతమునకు ముఖ్యములైన నిర్మాణము, చతురార్య సత్యములు, అష్టాంగిక మార్గముల ప్రస్తావన ఈ శాసనములలో నెచ్చటను కన్పింపదు. అతఁడెల్లప్పుడు స్వర్గ సౌఖ్యములను గూర్చి, శాశ్వతానందములను గూర్చియే ప్రసంగించెను.

ఇందువలన ఆతనికి బౌద్ధసంఘ నిబంధనల గురించిగాని, బౌద్ధధర్మసూత్రములను గురించిగాని తెలియఁదనుటకు వీలులేదు. అశోకుని మతమున, జన్మాంతరమందు సుఖ శాంతులు పొందవలెనన్న, ఈ జన్మమునందు, తాను ధర్మమవలంబించి, ఇతరులచే నవలంబింపఁజేయుటయని. ఇందు అశోకుని “ధర్మ” మునకు బౌద్ధ ‘ధర్మపదము’ నందలి సూక్తులకు కొంత సామ్యముఁగలదు. అశోకుని ధర్మానుశాసనములు ముఖ్యముగ, నీతినియమ సూచకములు. అతని మతమున పాప చింతన లేకుండుట, పుణ్యకార్యచరణము, కరుణ, దయ, సత్యము, శౌచము, శీలము, ఆత్మనిగ్రహము, సత్సంకల్పము, అహింస, కోపము లేకుండుట, మొదలగు సద్గుణములు కల్గి, వాటిని పాటించుటయే ధర్మ మార్గానుసరణము. ఇవిగాక, పెద్దలయెడ భక్తి, పిన్నలయందు, బంధువులయందు ఆదరము, మితాహారము, మితవ్యయము, బ్రాహ్మణుల, శ్రమణుల, వయోవృద్ధుల, గౌరవించి, ఆదరించుట, బంధుమిత్రులయెడ ప్రీతి, మొదలైన లక్షణముల నందరు కల్గియుండవలెనని కోరెను. ఇట్టి సద్గుణ సంపద గల్గి, సత్యార్యచరణమే అశోకుఁడు ధర్మాచరణమనెను. కార్యసిద్ధికి వినయవిధేయతలు, పాపభీతి, ధర్మచింతన, ఆత్మవిమర్శ చాల అవసరమని అశోకుఁడు తెలిపియున్నాడు.

అశోకుఁడు వైరభావమును, దుష్ప్రవర్తనను, అసహనమును, అన్యతమును నిరసించి, ప్రాణ మత్యంత పవిత్రమైనదని ప్రాణిహింస మానమని బోధించెను. ఈ పరమార్థము కొఱకై విందులు, వినోదములయందు సహజముగా జరుగు పశువధను మాన్పించెను. విహారయాత్రలు, సమాజములు, మతవిషయకమై, జ్ఞాన సముపార్జనకు తప్ప నిషేధించెను.

మాతా పితృణములతో పాటు, రాజుయొక్క ప్రజాబుణమును గుర్తించి, ప్రజోపయోగములైన కార్యముల చేయుచు, ప్రజలను తన బిడ్డలవలె కాపాడి రక్షించెను. బౌద్ధమతమునందు తన కాసక్తి మెండైనను, పరమత ద్వేషము కించితైనను లేక సకల మతస్థులను సమముగ నాదరించి, తన మత సహిష్ణుతను తన పన్నెండవ శిలాశాసనమున తెలియబరచెను.

అశోకుని ‘ధర్మము’ సర్వజన సమ్మతము, సార్వకాలికము, సర్వ మత సారము. దానికి దేశ, కాల, పాత్రాది అవధులు లేవు.

Handwritten text in Malayalam script, first paragraph

Handwritten text in Malayalam script, second paragraph

Handwritten text in Malayalam script, third paragraph

Handwritten text in Malayalam script, fourth paragraph

Handwritten text in Malayalam script, fifth paragraph

Handwritten text in Malayalam script, sixth paragraph

Handwritten text in Malayalam script, seventh paragraph

Bci

ANNA 10513 103

BC

ముద్రణ :

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పాఠ్యగ్రంథముల ముద్రణాలయము,
హైదరాబాదు.

మనసు ఫౌండేషన్ వున్నతాల పరిశీలనాపర్చిక

వున్నతం సంఖ్య	AQUA105B103
వున్నతం పేరు	అశోకుని ఎత్తగుడిశిరాఅపనములు
తారీఖు	31 December 2025
మొందు లబ్ధి	Yes
వెనుక లబ్ధి	Yes
మొత్తం పేజీలు	~~69~~ 69
పర్చి సైజు పేజీలు	no
భాగ పేజీలు	of BCL
లేని పేజీలు	ITON
తయారు చేసినది	Kethura
పేజీలు విడదీసినది	Kethura
ప్రకాశనం చేసినది	anusha
పేజీలు పరిచాలిసినది	
లైసెన్సు చేసినది	
ప్రకాశనం చేసినది	
పరిష్కరించినది	good